

בבית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 1045-04

בפני : כבוד השופטת ד"ר דרורה פלפל / ס. נשיא**בעניין:** 1. אדיר לוי (קטין)

2. ברכה לוי

3. איתן לוי

ע"י ב"כ עו"ד א' פרויליך ו/או עו"ד ש' רום

התובעים**נגד**

1. צבי קרקו

2. "אליהו" חברה לביטוח בע"מ

ע"י ב"כ עו"ד י' מנדה

הנתבעים**פסק דין****א. מהות התובענה**

זו תביעה לפיצויים בגין נזקי גוף שנגרמו כתוצאה מתאונת דרכים.

ב. עובדות רלבנטיות

התובע 1, קטין יליד 3.11.96, נפגע בתאונת דרכים שאירעה ביום 29.8.03, עת חצה את הכביש ונפגע על-ידי רכב אשר היה נהוג בידי הנתבע 1 (להלן: "התאונה").

התובעים 2 ו-3 הינם הוריו של התובע 1.

הנתבעת 2 היא חברת ביטוח אשר ביטחה את השימוש ברכבו של הנתבע 1 בפוליסת ביטוח חובה על-פי הוראות [פקודת ביטוח רכב מנועי](#) (נוסח חדש), תש"ל-1970.

התובע 1 פונה ממקום התאונה לבית החולים "בילינסון" כשהוא מחוסר הכרה ואובחן בהגעתו כסובל מחבלת ראש קשה. הדמיית מוח שנעשתה לו הדגימה בצקת מוחית נרחבת עם דם בגרעיני המוח הבוליים באזור הטלמוס, והדמיית בטן הדגימה דם קטן בטחול וברטרופריטונאום.

לאחר ייצוב ראשוני הועבר התובע 1 למחלקת טיפול נמרץ ילדים של בי"ח לילדים "שניידר", לשם הגיע כשהוא מונשם, במצב כללי קשה, סימני חבלה בפלג גוף ימני, חתך בקרקפת וסימני שפשוף בפנים, חזה ובטן משמאל. במהלך אשפוזו הוכנס קטטר מוחי לניטור הלחץ התוך גולגולתי והוחל בטיפול הכולל קירור, מתן דנטואין (למניעת פרכוסים), מניטול והנשמת יתר (להפחתת הבצקת

המוחית). CT מוח שבוצע לו הדגים הגדלת מוקדי הדימום בטלמוס השמאלי. התובע 1 נותר במצב של חוסר הכרה כשהוא מונשם (מכתב שחרור מבי"ח "שניידר" נספח ל-ת/8).

ביום 16.9.03 הועבר התובע 1 להמשך טיפול ושיקום בבית חולים "לוינשטיין", לשם הגיע במצב וגטטיבי, נושם בכוחות עצמו, פוקח וסוגר עיניים לסירוגין, גפיים עליונות עם התכווצויות והגבלה בתנועות ביישור הידיים. כעבור כחודשיים חזר התובע 1 להכרה מלאה.

ביום 10.10.04 שוחרר התובע 1 מבית חולים "לוינשטיין" כשהוא מרותק לכסא גלגלים, ללא שליטה על הסוגרים וזקוק לעזרה מלאה בכל הפונקציות הבסיסיות. בשחרורו הומלץ, בין היתר, על המשך מעקב קפדני של רופא משפחה, רופא אף, אוזן גרון, רופא עור, מעקב נוירולוגי, המשך טיפול פיזיותרפי, טיפול פסיכולוגי משפחתי, התאמת דיור לכסא גלגלים, והשגחה צמודה (מכתב השחרור מבי"ח "לוינשטיין" נספח ל-ת/8). בהמשך אושפז התובע 1 מספר פעמים בבית חולים "שניידר" (נספח ל-ת/8).

על-פי הנטען בכתב התביעה שהוגש לבית המשפט ביום 8.1.04, התובע 1 היה ילד בריא ודינאמי, ומאז התאונה והאשפוז הממושך סועדים אותו הוריו יום ולילה, נעדרים מעבודתם ונגרמים להם הפסדי שכר והוצאות כספיות רבות.

התיק הועבר להרכב זה ונקבע לשמיעת הוכחות ליום 5.3.09.

לבדיקת התובע 1 מונו על-ידי בית המשפט ביום 26.2.04 (השופטת ר' לבהר שרון) מומחים רפואיים בתחום הנירוכירורגיה, האורטופדיה והרפואה הפנימית. ביום 13.6.06 מינה בית המשפט (הרשם ד' גלדשטיין) מומחים רפואיים בתחום השיקום הניורולוגי ובתחום אף, אוזן גרון.

ג. פלוגתאות בין הצדדים

הצדדים אינם חלוקים על כך שמדובר ב"תאונת דרכים" כמשמעות המונח בחוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ה-1975 (להלן: "חוק הפלת"ד"), וכמו כן אין מחלוקת ביניהם בשאלת עצם החבות והכיסוי הביטוחי מצד הנתבעת 2.

בין הצדדים נתגלעה פלוגתא אחת והיא:

- מהו גובה הפיצוי הכספי שבו על הנתבעים לשאת, על-פי ראשי הנזק השונים שנטענו על-ידי התובעים?

ד. שיעור הנזק

הנכות הרפואית**בתחום הניירוכירורגיה**

המומחה מטעם בית המשפט, ד"ר נחשון קנולר, קבע בחוות דעתו (ת/14), מיום 26.3.06:

"אדיר סבל מפגיעה מוחית המוגדרת כפגיעה דיפוזית של המוח... ואופיינית לחבלות קהות בתאונות דרכים. פגיעות אלה מתאפיינות בנזק ממושט במוח המתבטא הן בבצקת מוחית ברוב חלקי המוח והן בדימומים קטנים או גדולים מפוזרים במוח... תמונת CT המוח של אדיר הדגימה נזק שכזה, ולכן גם נכותו הינה תוצאת פגיעה בחלקי המוח הגדול וגזע המוח. מבחינה אנטומית מחצית המח השמאלית נפגעה יותר מהימנית, ובשל כך נכותו הקשה יותר הינה בפלג גוף ימין, אך קיימת גם פגיעה תפקודית בפלג גוף שמאל... קיימת כמוכן גם פגיעה קוגניטיבית קשה, דבר המתבטא בכל תפקודיו... אדיר אינו מסוגל ללכת (למעט מספר צעדים עם תמיכה ועזרה), זאת בשל הפגיעה המוחית שגרמה לחולשה הספסטית הקשה בגפיים תחתונות והפרעה בתחושת המצב. מעבר לכל זאת זקוק להשגחה ועזרה צמודות 24 שעות ביממה. נכותו הינה תוצאת הפגיעה המוחית ולפיכך יש לקבוע אותה עפ"י סעיף 29 (1). הפגיעה המוחית ונכותו הינם דו צדדיים אך, אין להפריד בין ימין לשמאל, כי אם להסתכל על נכותו התפקודית הכוללת... לאור האמור לעיל אני קובע כי נכותו הינה 100% עפ"י סעיף 29 (1) (ב) מותאם".

ביום 24.8.09 ניתנה ע"י ד"ר קנולר חוות דעת משלימה (ת/15) בה נקבע:

"לאור מכלול הפגיעות הניירולוגיות והתפקודיות (חולשה קשה מאוד ספסטית של פלג גוף ימין, חולשה ספסטית קלה יותר פלג גוף שמאל, הפרעת דיבור קשה והפרעה קוגניטיבית ניכרת), אני קובע את נכותו הצמיתה בשיעור 100% על פי סעיף 29 (2) (ב) מותאם".

בתחום הניירולוגיה

המומחה מטעם בית המשפט, פרופ' אלי להט, קבע בחוות דעתו מיום 31.7.06 (ת/1):

"כיום, שלוש שנים לאחר החבלה, ניתן להניח כי לא יחולו שינויים תפקודיים משמעותיים במצבו וכי תמונת הנזק הקיימת לא תשתנה ונכותו הנוכחית תהיה צמיתה. לפיכך אני מציע, כמו עמיתי ד"ר קנולר להעניק לו נכות צמיתה בסך של 100% בהתאם לסעיף 29 (1) (ב') במותאם, לפי תקנות המוסד לביטוח לאומי".

בתחום האורתופדי

המומחה מטעם בית המשפט, פרופ' אברהם גנאל, קבע בחוות דעתו מיום 25.9.05 (נספח ל-ת/8):

"מבחינה אורתופדית ניתן להעריך את נכותו לפי פרהפלגיה בינונית לפי סעיף 29 (2) ב' המקנה 50% ומשתוק של יד ימין (מונופרזיס) לפי סעיף 29 (4) המפנה לסעיף 31 (1) א' II המקנה 40%...בעייתו הבסיסית של אדיר אינה בתחום האורתופדי אלא בתחום הניירולוגי".

בתחום הרפואה הפנימית

המומחה מטעם בית המשפט, פרופ' ארדון רובינשטיין, קבע בחוות דעתו מיום 2.11.05 (נספח ל-ת/8):

"מדובר בילד בן 8 וחצי שנפגע קשה ביותר בראשו בתאונת דרכים ונשאר נכה קשה בגלל פגיעה זו. על פניו אין לו נכות בשטח של רפואה פנימית..."

בתחום אף, אוזן, גרון

המומחה מטעם בית המשפט, ד"ר ארי דירוא, קבע בחוות דעתו מיום 17.9.06 (נספח ל-ת/8):

"בעקבות התאונה והאינטובציה הדחופה וההנשמה נפגעו מיתרי הקול והקנה של אדיר. לפי סעיף 71 (1) ב' עמוד 423 של תקנות ביטוח לאומי מדובר בנכות קבועה של 10% עקב הפרעות הדיבור ועוד 5% (סעיף 2) עקב הפרעת הנשימה. סה"כ נכות קבועה של 15%".

אין מחלוקת בין הצדדים על כך שנכותו הרפואית של התובע היא 100%, וכך אני קובעת; בשלב הבא אפנה לבחון את טענותיהם ביחס לשיעור נכותו התפקודית.

הנכות התפקודית

עניינה של הנכות התפקודית הוא:

"מידת הפגיעה בכושר התפקוד, אשר לא בהכרח זהה לשיעור הנכות הרפואית. התפתחות זו באה לבטא את תרגום הנכות הרפואית לנכות אשר באה לבטא את מידת הפגיעה בתפקודו של הנפגע" (ר' ע"א 3049/93 גירונסיאן נ' רמזי, פ"ד נב (3) 792, 799).

הנכות התפקודית נקבעת עפ"י שיקול דעתו של בית המשפט, לאור כישוריו וסגולותיו האישיים של הנפגע על רקע עיסוקו; ועם זאת, דרגת הנכות הרפואית היא יסוד חשוב בהערכת הנכות התפקודית ובהיעדר נתונים אחרים היא משמשת כאמת מידה (ר' ע"א 132/65 מיררו נ' לנגברג, פ"ד יט (3) 282, 284); וכן ר' ע"א 4946/06 צל נ' אליהו חברה לביטוח בע"מ, תק-על 2008 (1), 5855), שם נאמר מפני המשנה לנשיאה השופט א' ריבלין, כי "בהיעדר ראיות אחרות עשויה הנכות הרפואית ללמד על שיעור הפגיעה התפקודית של הנפגע, אולם יש לבחון תמיד את מידת 'התפקודיות' של הנכויות הרפואיות ואת המאפיינים הספציפיים של המקרה ושל הנפגע"; ר' גם ע"א 5175/06 כלל חברה לביטוח בע"מ נ' אסרף, (תק-על 2008 (1), 1484, פסקה 20 לפסק הדין).

לטענת התובעים, שיעור הנכות התפקודית של התובע 1 הינו 100%, ועד יומו האחרון הוא יישאר חסר כושר תפקוד, חסר כושר השתכרות, נזקק לעזרה ולסיעוד רצופים וכן לאביזרי עזר ושיקום שונים.

לטענת הנתבעים, חל שיפור מסוים בתפקודו של התובע 1 מאז התאונה, אשר מתבטא לעמדתם ביכולתו להבין את הנאמר לו ולהגיב לשאלות המופנות אליו, בעוד שבעבר לא תקשר כלל עם הסובבים אותו למעט בתנועות עיניים. כמו כן, בעוד שבעבר היה מרותק לכסא גלגלים, כיום הוא מסוגל ללכת מספר צעדים בעזרת ליווי מבוגר או בעזרת שימוש בהליכון ואף עושה שימוש באופניים. בנוסף, חל שיפור בתפקוד ידו השמאלית, הוא מצליח לאחוז בכוס ולשתות ממנה, מחזיק אוכל בידו ואף אוכל באמצעות שימוש במזלג, וישנן עדויות על כך שהוא שולט בצרכיו.

לפיכך גורסים הנתבעים, יש לקבוע שלמרות שהתובע 1 מוגבל בתפקודו ולא יוכל לשרת את עצמו באופן עצמאי, הרי שחל שיפור במצבו עד כדי כך שישנם מרכיבים תפקודיים בהם הוא לא נזקק לעזרה, או שהעזרה לה הוא זקוק פחותה.

כעולה מחוות דעתו המשלימה של ד"ר קנולר (ת/15) אשר בדק את התובע 1 ביום 2.7.09, חל שיפור מסוים בתפקודו של התובע 1, התקשורת עימו השתפרה וחל שיפור בכוח הרגליים. כמו כן התנועעויות הפונקציונאליות ביד שמאל השתפרה. עם זאת לקביעתו, התובע 1 נותר עם ספסטיות קשה וחוסר יכולת להלך באופן עצמאי, ולמרות השיפור שחל במצבו עדיין קיימת פגיעה תפקודית קשה ביותר כתוצאה מהחבלה המוחית, וכלשונו:

"קיימת חולשה קשה מאוד ספסטית בפלג גוף ימין, רגל שמאל חולשה קלה יותר אך ספסטיות ניכרת, אינו מסוגל להלך באופן עצמאי, תפקוד גפיים עליונות מצטמצם ליז שמאל ואף זאת בתנועות גסות עקב הספסטיות. הפגיעה הקוגניטיבית עדיין קשה והדבור מתמצה במילים בודדות ברורות".

ד"ר קנולר התייחס בחוות דעתו המשלימה לסרט הוידאו בו נראה התובע 1 במספר קטעים כשהוא רכוב על אופניים, יושב במסעדה וחוזר למכונית:

"אדיר נראה יושב על האופניים עם גלגלי עזר, רגליים על הפדלים, אך אביו מחזיק את האופניים, מכוון אותם ו"מוליך" אותם. בשום שלב לא נראה התובע רוכב על האופניים עצמאית. גם הירידה מן האופניים היא בעזרה והליכתו למכונית (מרחק כ-2 מטרים) גם היא תוך תמיכה מלאה ועזרה של האב בשתי ידיים. במסעדה נראה התובע יושב בעיקר מהגב. משתמש ביד שמאל לאכילה, אינו משתמש בכלי אוכל, נראה מחזיק את האוכל ביד (נקניקיה). אינו משתמש כלל ביד ימין. החזרה לאוטו אף היא בתמיכה ועזרה מלאים. הליכתו עם סיוע מלא נראית ספסטית ביותר ואינו נשען על רגל ימין".

בחקירתו בבית המשפט העיד ד"ר קנולר שהשיפור במצבו של התובע 1 בהשוואה לבדיקה הקודמת מתבטא ביכולת ההתניידות ובתפקוד טוב יותר של הגפיים העליונות והתחתונות (עמ' 2 לפרוטוקול הדיון מיום 14.10.09, שורות 16-23), אבל השיפור הוא בקצב איטי מאוד והבעיה אינה עצם התנועה אלא השליטה על התנועה שנפגעה וזאת פונקציה שספק גדול אם היא אי פעם תשתפר (עמ' 4 שורות 10-11, 23; עמ' 6 שורות 2-3). לדבריו, הוא אינו רואה את התובע 1 הולך, ואם הוא יוכל לעשות תנועות של כמה צעדים, זה בעזרת הליכון (עמ' 6 שורות 5, 10-11).

לעדו (עמ' 6 שורות 14-15, 18-20):

"הצעדים שלו הם כמו התאבדות. מה זה צעדים? אם אתה לא תופס אותו באותו צעד, הוא נתקע בתוך משהו. ראיתי אותו.

...

היום, במרחק של ארבע שנים מהתאונה, אני לא צופה לו שום שיפור דרמטי מבחינת הפונקציות".

פרופ' להט קבע בחוות דעתו (נספח ל-ת/8) כי:

"כיום, שלוש שנים לאחר החבלה, ניתן להניח כי לא יחולו שינויים תפקודיים משמעותיים במצבו וכי תמונת הנזק הקיימת לא תשתנה ונכותו הנוכחית תהיה צמיתה".

בחקירתו בבית המשפט העיד פרופ' להט שבאופן כללי אין שיפור במצבו של התובע 1 מאז הבדיקה, ושהוא מסוגל לבצע פעולות מוטוריות בלבד ביד שמאל, שמתבטאות בתנועה, אולם פעולות

שדורשות שימוש בכוח או בכישורי מוטוריקה עדינה ודיוק, אינן אפשריות. כמו כן לדבריו, התובע 1 מסוגל ללכת צעדים בודדים ולא הליכה פונקציונאלית (עמ' 16 שורות 10-21).

המסקנה המתבקשת לאור כל האמור לעיל היא, שהתובע 1 סובל מפגיעות תפקודיות קשות ביותר ולא שוכנעתי שהשיפור המסוים שחל במצבו, כפי שתואר על-ידי המומחים הרפואיים, יש בו כדי להצדיק הפחתה בשיעור הנכות, ולפיכך אני קובעת את נכותו התפקודית של התובע 1 כשיעור נכותו הרפואית, קרי 100%.

ראשי הנזק

הפסד השתכרות

הצדדים אינם חלוקים על כך שיש לחשב את הפסדי שכרו של התובע 1 לפי השכר הממוצע במשק בניכוי מס הכנסה, ושניהם מציינים בסיכומיהם שהשכר הממוצע במשק, נכון לחודש נובמבר 2009 הינו 8,086 ₪ ברוטו לחודש, ולאחר ניכוי מס הכנסה בסך 540 ₪ : 7,546 ₪.

לעמדתם של התובעים, אלמלא התאונה היה התובע 1 מתגייס בגיל 18 לשירות בצה"ל, ובתמורה לשירותו היה הצבא מכלכלו ודואג לכל מחסורו, ולכן לכאורה הפסדי השכר היו אמורים להתחיל בהגיע התובע 1 לגיל 21. אולם, הפגיעה בתאונה שללה ממנו את היכולת להתגייס ועימה שלילת ההטבות הנלוות, אשר כמוה כשלילת כושר העבודה והשכר המתלווה אליו. לפיכך לטענתם, לא ניתן להותיר את הפער בן שלוש השנים, מגיל 18 עד גיל 21 ללא פיצוי, ויש לחשב את הפסדי שכרו מגיל 18 ועד גיל 67, משך 49 שנה, בהיוון של 3% ובהיוון כפול עד הגיע התובע 1 לגיל 18, וסה"כ 2,003,922 ₪.

לעמדת הנתבעים, יש לערוך את חישוב הפסדי השכר המלאים רק מהגיעו של התובע 1 לגיל 21, שכן ההנחה היא כי לולא התאונה הוא היה מתגייס לצבא בגיל 18 ולא היה משתכר שכר כלשהו. עם זאת, ציינו הנתבעים שבהתאם להלכה הפסוקה, יש לפסוק בתקופת השירות הצבאי הפסדי שכר לפי שיעור של 70% מהשכר הממוצע במשק. בנוסף, הנתבעים ערכו את חישוב הפסדי השכר של התובע 1 עד הגיעו לגיל 56, שכן לטענתם הוכח שזוהי תוחלת חייו, כך שסה"כ הפיצוי, לעמדתם, מסתכם ב- 1,703,697 ₪.

יצוין שהתובעים גורסים כי לא ניתן לקבוע כל ממצא בשאלת קיצור תוחלת החיים של התובע 1, ושהנתבעים לא הרימו את נטל ההוכחה בעניין זה ויש לדחות את טענתם.

בסוגיית תוחלת החיים של התובע 1, הפנו הצדדים לשאלות הבהרה שנשלחו על-ידם לפרופ' להט, המומחה הרפואי מטעם בית המשפט בתחום הנורולוגי (נספחים ל-1/ת).

יצוין שפרופ' להט לא התייחס כלל, בחוות דעתו, לסוגיית קיצור תוחלת החיים של התובע 1 ושאלה זו עלתה במהלך שאלות ההבהרה שהציגו לו הצדדים ובחקירתו בבית המשפט.

פרופ' להט נשאל במסגרת שאלות ההבהרה של הנתבעים מה שיעור קיצור תוחלת חייו של התובע, והשיב (נספחים לתיק מוצגי הנתבעים):

"להערכתי, תוחלת החיים שלו תהיה כ-70% מזו של בני גילו בישראל. זאת בהסתמך על מכלול הנתונים הקליניים הקיימים מאז הפגיעה".

במכתב הבהרה נוסף השיב פרופ' להט (ת/11 ו-ת/12):

"למיטב ידיעתי לא קיימות מאמרים רפואיים או עבודות המכילות נתונים סטטיסטיים המתייחסים למקרה כמו זה של אדיר. כל העבודות שיצאו עוסקות בנכויות רב תחומיות במיוחד מוטוריות (שיתוק מוחי) אשר היו ראשוניות, מולדות ולא נרכשות, מישניות כפי שקרה אצל אדיר, בגיל מאוחר יותר. יחד עם זאת מאחר ואופי הפגיעות הינו דומה ניתן להעריך על פי אותם מדדים מוכרים כמשפיעים על תוחלת החיים, אם כי חשוב להדגיש כי אלו הערכות בלבד. המשתנים העיקריים המשפיעים על תוחלת החיים הינם: מידת הניידות. דרגת התפקוד השכלי. אופן ההאכלה. בעיות נוירולוגיות או רפואיות נלוות...מקום שהות החולה. חיבור משתנים אלו אצל אדיר כלומר: היותו בעל תפקוד מוטורי מסוים מנויד ולא מרותק למיטה, היותו בהכרה ובעל תפקוד קוגניטיבי המאפשר לו ללמוד בבית ספר לילדים עם פגיעות מוטוריות, היותו יכול לאכול ולא להיות מוזן באופן מלאכותי, העדר בעיות נוספות נלוות ולבסוף, קבלת טיפול מסור וטוב מהסובבים אותו במשפחה ובמסגרת החינוכית המצוינת שבה הינו לומד מביאים אותי להערכה של תוחלת החיים שהוצעה, כ-70% מזו של בני מינו בארץ".

בחקירתו בבית המשפט העיד פרופ' להט שאין שום פרסום בעולם הרפואי בתחום של תאונות אלא בתחום של שיתוק מוחין, והמעקב הכי ארוך נעשה למבוגרים שהגיעו לגיל 40 (עמ' 29 לפרוטוקול הדיון מיום 5.3.09, שורות 11-13).

לעדותו (עמ' 29 שורות 19-22):

"...מאחר ותוחלת החיים עלתה מאוד בשנים האחרונות, להערכתי רק בעוד 40, 50 שנה נוכל להתבסס על עבודות שיגיעו לסוף תוחלת החיים ואז נדע יותר. כיום הם לא קיימים".

בהמשך העיד (עמ' 31 שורות 9-12):

"היום בשנים האחרונות יצאו עבודות שלקחו אנשים עם שיתוק מוחין שהגיעו כיום לגיל 40 וראו כמה מהם נותרו בחיים, כמה לא, מה המוגבלויות שלהם, מה הדרישות שלהם. אלה הנתונים הקיימים".

פרופ' להט אישר בעדותו שקיימת כל הזמן התקדמות ברפואה השיקומית והמניעתית (עמ' 30 שורות 23-24; עמ' 31 שורות 1-3, 21).

בהמשך העיד שבחלוף מספר שנים לאחר התאונה חלק מגורמי הסיכון לתמותה אצל התובע 1 פחתו, והסבירות שיופיעו סיבוכים מסוימים נעשתה קלושה, אך מצד שני יכולים להופיע סיבוכים אחרים כמו זיהומים, שאינם תלויי מרחק מהתאונה (עמ' 33 שורות 6-10). לעדותו, כאשר ילדים שעברו תאונות מתבגרים, הם נמצאים בסיכון גדול יותר לעומת אנשים בריאים, לתחלואה שמופיעה אצל אנשים מבוגרים, בעיקר תחלואה שקשורה ללב, לריאות וללחץ הדם (עמ' 33 שורות 12-18).

לטענת התובעים, פרופ' להט קבע בחוות דעת שנתן בתיק אחר, לגבי תובע שהיה במצב דומה למצבו של התובע 1, כי אין כל קיצור בתוחלת החיים של אותו תובע (עמ' 34-36).

פרופ' להט נשאל על כך בחקירתו והשיב שחלפו שמונה שנים מאז אותו מקרה והוא אינו זוכר את פרטיו המדויקים, אולם עבודת המעקב של 40 שנה והנתונים שישנם כיום, לא היו קיימים אז (עמ' 36 שורות 3-8).

לאור האמור לעיל, שוכנעתי כי עלה בידי הנתבעים להוכיח, על-פי מאזן ההסתברויות הרגיל, שהתובע 1, ככל שילך ויתבגר, מצד אחד יהא חשוף לגורמי סיכון שונים ובכללם זיהומים, אשר כפי שאישר המומחה פרופ' להט, מהווים סיכון ממשי לקיצור בתוחלת חייו; ומצד שני, - הרפואה מתפתחת, ותוכל לסייע בעתיד במקרים שכיום הסיוע בהם אינו רב ו/או איכותי. אשר לשיעורו של הקיצור, הרי שמטבע הדברים קביעה זו מבוססת על נתונים סטטיסטיים שאינם ודאיים ומהווים הערכות והשערות גרידא, וכפי שנקבע בע"א [3807/05](#) שוקרון נ' מגדל חברה לביטוח, (תק-על 2007 (3), 4034):

"מדובר, כפי שנכתב לא אחת, בנושא שאי-הוודאות בו ניכרת ושההכרעה לגבי נשענת לרוב על נתונים סטטיסטיים (ראו גם ע"א [2099/94](#) חיימס נ' איילון - חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נא(1) 529, 535). הכרעה סטטיסטית מעוררת תמיד קושי, שהרי "עבור הסטטיסטיקה אין פרטים ועבור הפרטים אין סטטיסטיקה". זאת ועוד, בבואנו להעריך את קיצור תוחלת החיים עלינו לזכור כי ההכרעה בעניין זה קובעת תקרה לתקופת הפיצוי ובכך עלולה, היא עצמה, לגרוע מאמצעי המחיה, הטיפול והסיעוד שהנפגע יזדקק להם אם יאריך ימים. את כל אלה יש להביא בחשבון בקביעת הקיצור בתוחלת החיים".

בענייננו, לאור הדברים הזהירים והבלתי מוחלטים שהשמיע המומחה הרפואי פרופ' להט בעדותו, לאור הסיכונים הקיימים ולאור העלייה המתמדת בתוחלת החיים וברמת השירותים הרפואיים, אני מוצאת לנכון לקבוע, על דרך האומדן, את קיצור תוחלת חייו של התובע 1, עקב התאונה, בשיעור של 15% (ר' לעניין זה את פסה"ד ב-ע"א 3076/98 הפניקס הישראלי חברה לביטוח בע"מ נ' סמחי, תק-על 99 (3) 477, שם קבע בית המשפט כי בשל הסיכונים המיוחדים בהם נתונים נכים בשיעור 100% הסובלים משיתוק בגפיים, נגרם להם, בדרך כלל, קיצור של תוחלת החיים, שהוערך בשיעור של 10%; מקרה זה שונה מהמקרה שלפנינו שהינו חמור יותר, באשר מרכיבי הפגיעה הם גם נוירולוגיים).

האופן בו יש לחשב את הקיצור בתוחלת החיים נדון ב-ע"א 1617/06 מנורה חברה לביטוח בע"מ נ' אור ציון סעדה, [(תק-על 2008 (2), 2742) (28.5.08)], לאמור:

"הואיל והחישוב של קיצור תוחלת החיים צריך להיערך מתוך יתרתה של תוחלת החיים, צדק בית המשפט המחוזי בדרך הילוכו... יצוין, כי יש לחשב את קיצור תוחלת החיים מיום מתן פסק הדין, ולא מיום התאונה..."

ביישום לענייננו, במועד התאונה היה התובע 1 כבן 7 שנים ובמועד מתן פסק הדין גילו כ-13 שנים. אורך חייו הצפוי אלמלא התאונה היה עד גיל 79.9 (על-פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה); מכאן, שלאדם בגילו (ביום מתן פסק הדין) צפויות עוד כ-67 שנים. לפיכך, קיצור בשיעור של 15% משמעותו תוחלת חיים עד לגיל 70 שנה (במעוגל).

אשר לפיצוי בגין הפסדי השתכרות בתקופת השירות הצבאי, נקבע בפסיקה:

"התקופה מגיל 18 ועד לגיל 21 : בתקופה זו מקובל הוא בישראל כי נער בריא בגופו... משרת בצבא ההגנה לישראל ואינו משתכר למחייתו. אין [הוא] זכאי על כן לפיצוי בגין אבדן השתכרות עבור שנים אלה. עם זאת, בתקופה זו היה הצבא מכסה את מחסורו... במזון, דיור וביגוד, ואילו עתה אין כיסוי זה קיים. בגין 'הפסד' זה זכאי [הוא] לפיצוי. פיצוי זה יש להעניק ב-70% משכרו... על כן זכאי [הוא] לפיצוי בשיעור של 70% מהשכר הממוצע במשק בגין אותה תקופה".

(ר' ע"א 357/80 נעים נ' ברדה, פ"ד לו (3) 762).

בע"א 1972/03 בוני שרון נ' רקובה, (תק-על 2005 (4), 213), קבע בית המשפט העליון:

"משהמדובר במי שנפגע בתאונת-דרכים ותביעתו מוגשת במסגרת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975 (להלן: חוק הפיצויים), עשויה להתעורר השאלה אם "שכר ממוצע" כאן יהא שכר "ברוטו" או שמא שכר "נטו", שהרי סעיף 4 לחוק

הפיצויים מורנו לנכות את מס ההכנסה החל על השכר בעת חישוב הפסדי ההשתכרות. הוראה זו של חוק הפיצויים חלה על חישוב הפסדי ההשתכרות בלבד, ואיני מוצא טעם להחילה גם על הפיצוי בגין הפסד תמיכת הצבא. אמת המידה לקביעת הבסיס לחישוב שיעור תמיכתו של הצבא במשרתים בו מושפעת מעלות המזון, הדיור והביגוד המכוסים על-ידי הצבא. עלות זו היא פועל יוצא של נתונים כלכליים שונים במשק, כשהשכר הממוצע במשק עשוי לשמש אינדיקציה רלבנטית לשומתה. שכר ממוצע לצורך כך - ראוי לו שיהיה ברוטו ולא נטו. הבחירה בשכר הממוצע במשק דווקא בתור הבסיס לחישובו של שיעור תמיכת הצבא, נובעת מן הצורך באמת מידה אובייקטיבית, אחידה ומשותפת לכלל ציבור המשרתים בצבא. משכך, אין גם להביא בגדרה את מרכיב המס, שכן מרכיב זה הינו אינדיבידואלי באופיו, המתחשב במגוון מאפיינים אישיים של הנישום. לצורך קביעתה של שומת המס - אין דינו של נישום רווק כדינו של נישום נשוי; אין דינו של נישום עולה חדש כדינו של נישום ותיק. למאפיינים אינדיבידואליים אלה אין מקום בקביעת הבסיס לחישוב התמיכה הצבאית - בסיס שכל תכליתו היא כאמור לשמש אמת מידה אובייקטיבית ואחידה לעלות הוצאות המחיה. מטעמים אלה, ראוי לקבוע כי השכר הממוצע המשמש בסיס לקביעת שיעור תמיכת הצבא בנפגע יהא השכר ברוטו".

לאור האמור לעיל ייערך חישוב הפסדי ההשתכרות של התובע 1 כדלקמן:

תקופת השירות הצבאי (מגיל 18 עד גיל 21):

$$8,086 \text{ ₪} \times 70\% \times 34.4724313 \times (\text{מקדם היוון}) \times 0.8753567 \times (\text{מקדם היוון כפול}) = \underline{170,794 \text{ ₪}}$$

מגיל 21 עד גיל 70:

$$7,546 \text{ ₪} \times 308.6305893 \times (\text{מקדם היוון}) \times 0.8010754 \times (\text{מקדם היוון כפול}) = \underline{1,865,646 \text{ ₪}}$$

בהתאם לכך ישלמו הנתבעים פיצוי בסך כולל של 2,036,440 ₪ בגין הפסדי השכר של התובע 1.

עזרה וסיעוד

לטענת התובעים, מגבלותיו התפקודיות של התובע 1 באות לידי ביטוי בהיותו מרותק למשך כל ימיו לכסא גלגלים, שאותו הוא אינו מסוגל להסיע בכוחות עצמו ויזדקק לעזרת הזולת בשינוע ממקום למקום. כמו כן זקוק התובע 1 לסיוע במעברים בין מיטתו לכסא הגלגלים וחזרה למיטתו, הושבתו על שירותים והעברתו מכסא הגלגלים לאסלה ובחזרה. הם מוסיפים וטוענים שהתובע 1 אינו מסוגל לרדת לבד ממיטתו לעשיית צרכיו וזקוק לעזרה וליווי; אינו מסוגל להתלבש, להתפשט ולהתרחץ בכוחות עצמו; אינו מסוגל להכין לעצמו את מזונו ויש צורך בהאכלתו; לא יהא מסוגל לנהוג בעצמו ברכב ויזדקק להסעות ברכב הנהוג בידי הזולת.

לפיכך לעמדתם, לא ניתן לפצל את העזרה לה נזקק התובע 1 ל"עזרת יום" ול"עזרת לילה", אלא יש לקבוע כי הוא יזדקק לעזרה צמודה ורציפה בת 24 שעות ביממה, מיום התאונה ועד יומו האחרון.

הנתבעים עותרים לפיצוי בסך של 35,000 ₪ לחודש, לעבר ולעתיד, בגין העסקת מטפל/ת בביתם במשך כל שעות היממה. לעמדתם, אין כל ספק כי טובתו של התובע 1 מחייבת שינהל את חייו במקום משלו, שבו בני משפחתו יוכלו לשהות במחיצתו, והם מתנגדים להשמתו במוסד סיעודי. הערכת עלות שירותי סיעוד של מטפל/ת נקבעה בחוות-דעת מטעמם שהוגשה על-ידי הגב' רינה רמות, בסך של 28,084 ₪ לחודש (לא כולל מע"מ); החישוב עודכן בעת מתן עדותה בהתאם לפרמטרים שהשתנו בזמן שחלף ממועד כתיבת חוות הדעת, והועמד על סך 35,000 ₪ לחודש.

הנתבעים גורסים שאין מקום לקבל את טענת הנתבעים לפיה נזקק התובע 1 לעזרת מטפל גם בשעות הלילה, שכן הוכח כי מצבו הרפואי והתפקודי אינו מחייב מתן סיוע החורג מזה שניתן לכל ילד אחר שצריך שיהיה מבוגר בקרבתו במידת הצורך במהלך הלילה, ומקרים כאלה אינם קורים בתדירות יומיומית.

לגבי היקף העזרה במהלך שעות היום, טוענים הנתבעים שבגין התקופה לעבר ועד גיל 21, זכאי התובע 1 לפיצוי בסכום של 3,600 ₪ לחודש, המהווה מחצית מעלות מטפל זר, כפי שנקבעה על-ידי המומחה מטעמם, מר גדעון האס (נ/4, נ/5). לעמדתם, התובע 1 נמצא במסגרת לימודית במהלך היום שם הוא מקבל את כל צרכיו, והעזרה הנדרשת לו היא רק עם שובו הביתה בשעה 15:00 ועד לכתו לישון. הם גורסים כי העזרה לה זקוק התובע 1 מתבטאת רק בהבאתו לשירותים וחזרה, ובאשר ליתר פעולות היומיום כגון הלבשה והפשטה, עזרה בירידה מהמיטה, הכנת אוכל וכיו"ב, אלו אינם מצדיקים העסקת מטפל/ת במשרה מלאה.

בגין התקופה שלאחר גיל 21, סבורים הנתבעים שהתובע 1 צריך להשתלב במוסד המתאים לאנשים בעלי מוגבלויות כשלו ולכן לעמדתם, אין לפסוק לו פיצוי בגין עזרה וסיעוד בעבור התקופה שלאחר הגיעו לגיל 21.

הנתבעים מוסיפים וטוענים, שבמידה ותידחה טענתם כי על התובע 1 לשהות במוסד, יש לערוך את חישוב הפיצוי המגיע לו בהתאם לעלות העסקת מטפל זר ולא מטפל ישראלי, שכן עלותו של העובד הזר נמוכה בצורה משמעותית בהשוואה לתשלום המקובל לעובד הישראלי.

לטענתם, הפיצוי החודשי לו עותרים הנתבעים בסכום של 35,000 ₪ הוא מוגזם ואינו עולה בקנה אחד עם הפסיקה, ובהתחשב במצבו של התובע 1; והם מפנים לעלות שנקבעה בחוות דעתו של מר גדעון האס, בסכום של 7,219 ₪ לחודש.

השאלה המרכזית הדורשת הכרעה אשר תשפיע על מכלול הסוגיות לעניין שיעור הנזק הינה האם ראוי להעדיף את שהותו של התובע 1 בהגיעו לגיל 21, בבית, או שמא יש להעדיף את שהותו במוסד?

אפנה לבחון את מסכת הראיות והעדויות שנפרשה בפני בית המשפט בסוגיה זו:

התובע 3, אביו של התובע 1, העיד בתצהירו (ת/8):

"מתן העזרה לאדיר הינה עבודה קשה ומפרכת... כל המשפחה "משתעבדת" לטיפול באדיר, בצרכיו, בהסעתו לטיפולים רפואיים וליתר צרכיו, במשך 24 שעות ביממה.

...

בשנים האחרונות אנחנו קורסים תחת נטל הטיפול באדיר. הדבר מעיב על חיינו, פוגע קשות בחיי המשפחה, ובבריאותנו הגופנית והנפשית.

...

אבקש לציין, כי חרף הקשיים הרבים הכרוכים בטיפול באדיר, אנו מטפלים בו באהבה וברצון, שכן אנו אוהבים אותו מאוד. אדיר עודנו ילד, והוא זקוק לקרבתנו אליו, ואנו נטפל בו כל עוד נהיה מסוגלים לעשות זאת..."

בחקירתנו בבית המשפט העיד התובע 3 שהוא אינו מסכים בשום אופן שהתובע 1 ישהה במוסד, ושהוא זקוק לטיפול האוהב של המשפחה (פרוטוקול הדיון מיום 8.3.09 בעמ' 140 שורות 21-24; עמ' 141 שורות 1-10; עמ' 142 שורות 3-4). כשנשאל התובע 3 מה יהיה כשהוא יזדקן ולא יוכל לטפל בעצמו בתובע 1, השיב שישכור או ירכוש בעבורו דירה בקרבת בית המשפחה ומטפל שישגיח על התובע 1 (עמ' 141 שורות 9-5; עמ' 142 שורות 8-5; עמ' 143 שורות 5-3).

המומחה הרפואי בתחום הנירולוגיה, פרופ' להט, קבע בחוות דעתו (ת/1) שלאחר סיום הלימודים במסגרת החינוכית, יזדקק התובע 1 להמשך סיוע והשגחה בפעולות היומיום השונות, ולשם כך יהיה צורך במטפל אישי שיסייע לו בתפקודים השונים בשעות הערנות.

בחקירתנו בבית המשפט העיד פרופ' להט שהוא אינו מומחה שיקומי (עמ' 4 לפרוטוקול הדיון מיום 5.3.09, שורות 17-19). לדבריו, הטיפול בתובע 1 יכול להיעשות באחת משתי מסגרות: במסגרת ביתית או במסגרת מוסדית; וההבדל הוא שבמוסד המטפל יכול לטפל במספר אנשים עם מוגבלויות, בעוד שבבית זה מטפל אישי, אבל מבחינה מקצועית אין הבדל (עמ' 20 שורות 10-6).

בהמשך נשאל האם לא עדיף שילד כמו התובע 1 ישהה קרוב ככל האפשר למשפחה שלו, והשיב (עמ' 20 שורות 12-23):

"זו לא בדיוק שאלה רפואית אבל תראה, באופן כללי אם התא המשפחתי קיים והוא חם והוא תומך והוא מתפקד, אז ברור שלטובת הילד המקום הטוב ביותר הוא הבית. אם תנאים כאלה לא מתקיימים, לעיתים לצערנו מוסד יותר טוב לילדים וראינו דברים כאלה. זו התשובה. מוסד זו מילה כללית, מוסדות יכולים להיות מסוגים שונים בעלי רמות שונות, עם תנאים שונים, כך שזו שאלה פתוחה. התשובה היא לא רפואית, התשובה היא כללית לגמרי."

בהמשך העיד (עמ' 45 שורות 8-16; עמ' 46 שורות 10-15):

"... השאלה היא לכאורה פשוטה, התשובה היא מאוד מורכבת ומסובכת מה טוב לאיש צעיר שעובר את גיל היותו בחינוך מיוחד כלומר עד גיל 21 ומה הלאה. אז יש בעצם שתי אפשרויות שיש הבדל תהומי ביניהם בכל ההיבטים. אפשרות לעבור למסגרת מוסדית ואפשרות להישאר בבית עם כל העזרה הנדרשת שכמו כל דבר לכל דבר יש יתרונות וחסרונות ויש המון משתנים שנלקחים בחשבון. זה תלוי בהיבט הביתי, תלוי במבנה המשפחה, את היכולת שלו לטפל בילד, את גיל ההורים, מצבם הכלכלי, פני המגורים בבית, זה תלוי כמובן באופיו של הילד.

...

נתון חשוב מאוד לדעתי זה מה ההורים רוצים. ההורים נשאים הורים גם אחרי גיל 21 ואם להורים קשה רגשית למשל לקבל שהילד שלהם יהיה במוסד וגם אם במוסד יהיו לו תנאים לכאורה יותר טובים ממה שבבית, להבנתי אולי כהורה ולא כרופא, צריך לכבד את זה, צריך לשמוע גם מה הילד רוצה, אם הוא ילד שמבין ומגיב..."

המומחה הרפואי מטעם בית המשפט בתחום הנזכר, ד"ר נחשון קנולר, העיד בחקירתו בבית המשפט שהתשובה לשאלה מה הכי טוב בשביל התובע 1 אחרי גיל 21 צריכה להינתן על-ידי השירות הסוציאלי ולא על-ידי רופא (עמ' 13 לפרוטוקול הדיון מיום 14.10.09, שורות 18-23). לעדותו, נכון להיום התובע 1 אינו מסוגל להבין ולהשיב על השאלה האם הוא מוכן לעבור למוסד (עמ' 8 שורות 5-6, 23-24; עמ' 9 שורות 19-21); אולם הוא כן מבין ברמה הבסיסית איפה הוא נמצא, במוסד או בבית (עמ' 15 שורות 10-16).

לעדו (עמ' 12 שורות 18-23):

"אני התרשמתי שהמשפחה הזאת כמעט התפרקה בגלל ה, (כך במקור – ד.פ.) אבל הרצון שלהם לילד, לשפר אותו ולגדל אותו היה אדיר...זאת אומרת, המרקם פה הרבה יותר מסובך מאשר לשאול את הילד או אם הילד מתאים למוסד".

בהמשך אישר ד"ר קנולר שהתובע 1 מתאים, בתיאוריה, לעבור לשהות במוסד, אולם באותה מידה הוא גם מתאים להיות בבית עם מטפלים (עמ' 16 שורות 10-14).

מטעם הנתבעים הוגשה חוות דעת על-ידי מר גדעון האס, עובד סוציאלי (נ/4, נ/5), אשר התייחס למסגרת הרצויה לתובע 1 לאחר גיל 21, כדלקמן:

"ברצוני לציין את חשיבות השמתו של הילד שלא יהיה עצמאי בבגרותו, בקהילה (במעון, הוסטל או מוסד), ולא להשאירו בבית עם עזרה. הישארותו של חריג התלוי בזולת בבית, יוצרת בעיית תלות יתר של הילד המתבגר בהוריו, ושל ההורים בילד, תלות שאינה בריאה וגורמת לתשישות המשפחה. ההורים מתבגרים והאחים נעשים עוינים (תשומת הלב היתה כל השנים מופנית לאח החריג). כתוצאה מכך, אין להורים כח התמודדות, המתבגר החריג מפתח תלות יתר שפוגעת בו ובמשפחה, ומכאן מתפתח משבר, ואז אין ההורים יכולים להחזיק את החריג בבית. יציאת החריג מהבית בבגרותו

חשובה לחריג ולמשפחתו. לכן, עדיף להוציא את החריג למסגרות בקהילה, בגיל בו יוצאים רוב החריגים, עם קבוצת השווים לו, דהיינו מגיל 21, כך שיוכל לבנות חיים משלו בתנאים הוגנים ויפים (גיל בו יוצאים גם נערים בריאים מרשות הוריהם). הצעה לבנות לחריג מסגרת שתאפשר מגורים בבית, תוך הזדקקות למטפלים מוחלפים/מתחלפים לעיתים קרובות אינה לטובת החריג, שכן מצב כזה מועד למתן עדיפות לאינטרסים של המטפלים, על אלו של החריג עצמו. אין ביצירת מסגרת מלאכותית כזאת כדי להיטיב עם החריג ואף היפוכו של דבר, יש בה כדי לבדודו מסביבה טבעית בה יוכל לקיים מסגרת חברתית נוחה ובטוחה מצדו. כמו כן, עלי להזכיר שבשלב מסוים יצטרך החריג לעזוב את הבית, עקב אי יכולתם של ההורים להתמודד עם מצבו או בעקבות פטירת ההורים או אחד מהם, לכן יפה שעה אחת קודם, כדי שלא ירגיש מנוכר במסגרת החוץ ביתית. למרות ניסיוני הרב, אינני מכיר ולו מקרה אחד בו מתגורר חריג לבדו עם מטפל בדירה נפרדת. הצעה זו אינה לטובת הנפגע אשר זקוק, כאמור, למסגרת חברתית ולא לבידוד חברתי."

בחוות דעתו סקר מר האס שורה של מוסדות חוץ ביתיים כגון מעונות "איל"ן; מעון לנכים "דורה" בנתניה; מעון לנכים צעירים בחיפה בשם "בית קסלר"; ומכון לנכים צעירים "גילה" בירושלים.

בחקירתו בבית המשפט העיד מר האס שההתייחסות בחוות הדעת לצורך בהשמה חוץ ביתית לא מכוונת ספציפית למשפחתו של התובע 1, מכיוון שהוא עדיין ילד, אלא מניסיונו לגבי שנים יותר מאוחרות (עמ' 45 לפרוטוקול הדיון מיום 31.5.09, שורות 8-1).

לדבריו, במסגרת החוץ ביתית הנכה נמצא עם קבוצה של שווים לו, עם מדריכים, והם יוצאים לבלות, לפעילויות ועובדים בעבודה מוגנת (עמ' 48 שורות 16-18).

בהמשך נשאל האם צריך להתייעץ עם הנכה בקשר למה שיקרה איתו לאחר גיל 21, או לא, והשיב (עמ' 56 שורות 12-13; עמ' 57 שורות 1-3; עמ' 59 שורות 1-5):

"אני אומר שאם נותנים לנכה ללכת ולראות מה זה, הוא יבחר את זה בעצמו. זה עם חברים, זה עם מערכת לצעירים... אני אומר שצריך להראות לו את שני המקומות... ואם הוא מספיק יש לו יכולת הבנה הוא יבחר את המסגרת... אם הילד יש לו הבנה והוא מבין ובגיל 21 יראו לו את 2 המקומות האלה לדעתי ומתוך ניסיוני הוא יבחר את המערכת החברתית."

לטענת הנתבעים, הוריו של התובע 1 הזניחו את הטיפול בו, הן בנוגע לטיפול הרפואי/שיקומי והן בנוגע למסגרת הלימודית, כך שהמשפחה למעשה אינה מתפקדת כראוי באופן שבו המשך שהותו של התובע 1 בבית יכולה להביא לשיפור כלשהו בתפקודו הכללי. הם מסתמכים בטענתם זו על עדותו של התובע 3 ועל דוחות ותכתובות מתוך תיקו האישי בבית הספר לחינוך מיוחד "האון".

לפיכך לעמדתם, צרכיו של התובע 1 ימולאו באופן הטוב ביותר במוסד, בו יקבל את כל הטיפול הנדרש לו.

התובע 3 העיד שהתובע 1 נמצא במשבר ובדיכאון ולא הלך לבית הספר בחודשיים-שלושה האחרונים (עמ' 105 לפרוטוקול הדיון מיום 8.3.09, שורות 14-15). לעדותו, המצב הכלכלי של המשפחה לא מאפשר להחזיק מורה פרטית (עמ' 109 שורות 1-3), וגם התדירות של פעילויות כגון רכיבה טיפולית ופיזיותרפיה ירדה בגלל ההוצאות הכספיות. התובע 3 תיאר את סדר היום של התובע 1 הכולל טיפול צמוד שלו ושל רעייתו התובעת 2, מהרגע שבו חוזר התובע 1 מבית הספר בשעה שלוש אחה"צ ועד שבע בבוקר עם יציאתו בהסעה לבית הספר (עמ' 105 שורות 19-20; עמ' 108 שורות 11-19).

הרושם המתקבל מעדותו של התובע 3 הוא, שהתובע 1 מקבל ממשפחתו טיפול טוב ומסור, במסגרת האילוצים הכלכליים בהם נתונה המשפחה, ולא שוכנעתי בקיומה של הזנחה מכוונת המצדיקה, כשלעצמה, את ניתוקו של התובע 1 מהבית בהגיעו לגיל 21 והשמתו במוסד.

כאן המקום לציין, שהצדדים הפנו בסיכומיהם לפסיקה שדנה בשאלה האם יש להשאיר ניזוק בביתו במחיצת משפחתו, או שמא להעדיף את העברתו למוסד טיפולי.

כך למשל, הפנו התובעים לפסק הדין שניתן ב-[ע"א 6184/98 ליכטברון נ' הסנה חברה ישראלית לביטוח בע"מ, \(פ"ד נו 3\) \(494\)](#) ולשורה של פסק דין נוספים שאוזכרו בו, מהם עולה שהגישה העקרונית המקובלת בפסיקה היא כי טוב היות האדם בביתו מהיותו במוסד, וכי הפתרון של שהות התובע בבית מחזיר את מצבו לקדמותו בצורה הטובה ביותר.

יצוין עם זאת, שבנסיבות הספציפיות של אותו מקרה, בית המשפט העליון הגיע למסקנה זו על סמך חוות הדעת והעדויות הרפואיות והסוציאליות, אשר קבעו ששהותו של התובע בבית משלו עדיפה על פני שהותו במוסד.

הנתבעים מצידם הפנו לפסק דינו של בית המשפט המחוזי בירושלים ב-[ת.א. \(י-ם\) 7513/05 ד.מ. נ' בית החולים "הסהר האדום"](#), (תק-מח 2009 (4), 623), שם נדונה השאלה האם ראוי להעדיף את שהותה של תובעת הסובלת מ-100% נכות בביתה במסגרת משפחתה, או שמא במוסד. לאחר שבחן את העדויות והראיות שהובאו בפניו, קבע בית המשפט כי מוטב לתובעת לשהות במוסד התואם את מגבלותיה על פני שהות בבית הוריה. יש לציין שהתובעת באותו מקרה סבלה מפיגור שכלי קשה ומפגיעה מוטורית בארבע גפיים, והיתה מאושפזת במוסד יום בארבע השנים שקדמו למתן פסק הדין.

פסק דין נוסף אליו הפנו הנתבעים ניתן ב-[ע"א 1134/98 מוגרבי נ' מימון, \(פ"ד נה 1\) \(729\)](#), בו אישר בית המשפט העליון את קביעת בית המשפט המחוזי לפיה התובעת הסובלת מ-100% נכות תעבור לשהות במוסד מתאים החל מהמועד בו יגיע אביה לגיל 70 שנה.

על השיקולים המנחים בשאלה, אם על הניזוק לשהות במוסד או להתגורר בביתו בקרב משפחתו, עמד בית המשפט העליון בפסק הדין שניתן ב-[ע"א 2300/92 רחמים נ' ד"ר גנדלר](#), (תק-על 95 (2), 1855), כדלקמן:

"אחד הגורמים שיש בהם להכריע על שיעור הפיצויים, תלוי בשאלה אם התובע ימצא ויטופל בבית בני משפחתו או שמא ימצא במוסד ובו יקבל את מלוא הטיפול לו הוא נזקק. לשאלה זו עשויה להיות חשיבות רבה כשבאים לפסוק את שיעור הפיצויים באשר עלות החזקתו של הנפגע בביתו שונה מזו שבמוסד. בדרך כלל, העלות במוסד קטנה יותר. השאלה אם יוחזק בביתו או במוסד תלויה לעיתים בשאלה אם יש לו בני משפחה המסוגלים ומוכנים לטפל בו טיפול ראוי וגם בשאלה באיזה מקום מהשניים יוכל לקבל את הטיפול הטוב יותר. ולעיתים עלול להיות משקל גם לפער העלות הגדול בהחזקתו בכל אחד משני המקומות. אם אין שוני משמעותי, מבחינת טובת הנפגע בין החזקתו במוסד או בבית משפחתו ובכל אחד מהמקומות יקבל טיפול הוגן והולם, יכול שינתן משקל לעלות הגבוהה של החזקת הנפגע במקום האחד לעומת החזקתו במקום האחר במסגרת חובת הקטנת הנזק".

בפסק הדין שניתן ב-[ע"א 1819/03 אברהם נ' ש.ר.ב. \(בי"ח מעיני הישועה\)](#), (תק-על 2006 (1), 3431), קבע בית המשפט שטובת הניזוק היא השיקול המנחה העומד לנגד עיניו בסוגיית המסגרת הטיפולית הראויה:

"בית המשפט המחוזי דן, ראשית, בשאלת המגורים, ולאחר מכן בשאלת אופן הפיצוי. הצדדים הסכימו כי עד גיל 21 שנים תשהה אבישג בביתה, ולפיכך נסבה המחלוקת סביב מגוריה של אבישג החל מיום הגיעה לגיל זה ואילך. הגישה המרכזית העולה מפסיקת בית המשפט העליון במרוצת השנים, הינה כי יש לבחון, בהקשר זה כמו בהקשרים אחרים, את הניזוק האינדיבידואלי, בראי נסיבותיו המיוחדות ולחתור להשבת המצב לקדמותו בצורה הטובה ביותר, ובלבד שאין מדובר בתועלת שולית וספקולטיבית בלבד (ראו: ע"א 357/80 נעים נ' ברדה פ"ד לו(3) 762, 773-774; ע"א 6978/96 סמדר עמר נ' קופת חולים הכללית של ההסתדרות, פ"ד נה(1) 920, 925-926; ע"א 2934/93 יחזקאל סרוקה נ' אברהם הבאבו, פ"ד נ(1) 675, 695-696; ע"א 283/89 עירית חיפה נ' מוסקוביץ, פ"ד מז(2) 718, 725-726)".

וראה גם את פסק הדין שניתן ב-[ע"א 6978/96 סמדר עמר \(קטינה\) נ' קופת חולים של ההסתדרות הכללית, \(פ"ד נה\(1\) 920\)](#), שם קבע בית המשפט העליון:

"דין הוא שקביעת הפיצוי בנוזקין תיעשה על יסוד בחינת מצבו של הניזוק העומד בפני בית המשפט ומתוך ניסיון לקבוע את הדרך הנכונה לפיצוי בהתאם לנסיבותיו המיוחדות, כשלנגד עיני בית המשפט עומדת המטרה להשיב את המצב לקדמותו. אם השהות של הניזוק בביתו ולא במוסד תחזיר את מצבו לקדמותו בצורה הטובה ביותר, די בכך כדי להצדיק פתרון זה, אפילו כרוך הדבר בהוצאה כספית נוספת משמעותית למזיק. במסגרת זו ייתן בית המשפט את דעתו גם לכך ששהות הניזוק בבית תאפשר לו

נגישות רבה יותר אל אחרים, דבר אשר יאפשר לו לשמור על אורח חיים התואם את מצבו ומאפשר לו גירוי אינטלקטואלי ואפשרות ליהנות מאותם עיסוקים ומגע עם אחרים אשר הוא מסוגל להם בנכותו. יש להעדיף את הטיפול בבית על זה שבמוסד גם במקרה שהטיפול בבית יש בו להגדיל את תוחלת החיים של הניזוק."

בענייננו, ממכלול הראיות שנפרשו בפני בית המשפט עולות מספר מסקנות כדלקמן:

- במצבו הנוכחי, התובע 1 אינו מסוגל להבין את השאלה האם הוא רוצה לשהות בבית או במוסד, מקל וחומר שאינו מסוגל להשיב על השאלה היכן יעדיף לשהות בהגיעו לגיל 21. בהקשר זה יצוין שד"ר קנולר לא פסל את האפשרות שיחול שיפור מסוים בתקשורת הקוגניטיבית עם התובע 1 ויהא צורך לערוך לו בעתיד מבחנים קוגניטיביים שיעידו על עומק ההבנה שלו, שכן היום הוא אינו מסוגל לבצע מבחן כזה;
- אביו של התובע 1 הינו היחיד מבין בני המשפחה שהעיד בבית המשפט, ולמרות עדותו הנחרצת לפיה רצון המשפחה הוא שהתובע 1 ימשיך להתגורר כל חייו בבית המשפחה או בדירה צמודה, אין להתעלם מכך שלא נשמעה עמדתם של שאר בני המשפחה, או למצער, של אמו של התובע 1. אוסיף ואציין, שלמרות הרושם הכללי שהתקבל לפיו מקבל התובע 1 טיפול מסור ואוהב מבני משפחתו, ד"ר קנולר העיד שהתובע 1 אינו מקבל את הטיפול המיטבי שהוא יכול לקבל, אם כי ייתכן וזה נובע מסיבות כלכליות;
- שני המומחים הרפואיים שהעידו בנושא, פרופ' להט וד"ר קנולר, אמרו שהקביעה היכן ישהה התובע 1 לאחר גיל 21 אינה בתחום מומחיותם כרופאים ולפיכך לא סיפקו תשובה חד משמעית לשאלת שהותו בבית או במוסד;
- בחוות הדעת היחידה שניתנה בתחום הסוציאלי על-ידי מר גדעון האס, פורטה החשיבות שבהשמת ילד חריג במסגרת חוץ ביתית לאחר גיל 21, אך לא כקביעה המתייחסת לנסיבותיו המיוחדות של המקרה ולמצבם הספציפי של התובע 1 ושל משפחתו, כפי שאישר מר האס בחקירתו בבית המשפט;
- לא הונחה תשתית עובדתית המבססת את זמינותם ומידת התאמתם של הפתרונות המוסדיים שהוצעו על-ידי הנתבעים, באופן אשר יאפשר לבית המשפט לקבוע, ברמת ההסתברות הנדרשת, שהתובע 1, במצבו הספציפי, יוכל להתקבל לאחד מהם, לשהות בו משך חלק ניכר מחייו הבוגרים ולקבל את הטיפול ההולם.

בנסיבות אלה אני סבורה שלא הונחה תשתית ראייתית מספקת המאפשרת להכריע, כיום, בשאלה היכן ישהה התובע 1 בהגיעו לגיל 21, כאשר השיקול העיקרי שאמור להנחות את בית המשפט הוא טובתו של התובע 1.

לפיכך אני קובעת, שהדרך הראויה במקרה דנן תהא הקמת קרן סגורה אשר תנוהל על-ידי התובעים 2 ו-3, לטובתו של התובע 1 ועל שמו.

הקרן תיבחר על-ידי השוואה בין הצעות שני בנקים לפחות.

היא תיפתח בהגיע התובע 1 לגיל 21, ולאור הנחיות פסק דין זה בלבד.

בקרן יפקידו הורי התובע 1 את סכומי הכסף שייפסקו בתיק זה לתקופה שלאחר הגיעו לגיל 21, ואשר מותנים בבדיקה נוספת האם התובע 1 ימשיך להישאר בביתו, או שיועבר למוסד מתאים. בהגיע התובע 1 לגיל 21 ולפני פתיחת הקרן, יפנו הצדדים בתיק זה לבית המשפט, לצורך הערכה מחודשת של מצבו. על-פי החלטת בית המשפט, או שישולמו כספי הקרן במלואם לתובע 1, או שחלקם יוחזר בצירוף הפירות, לנתבעת 2.

בשלב הבא אפנה לדון בשאלת גובה הפיצוי שיש לפסוק לתובע 1 בגין עזרה וסיעוד לעבר ולעתיד:

התובעים עותרים לפיצוי בסך של 35,000 ₪ לעבר ולעתיד, המהווים עלות חודשית של העסקת מטפל על-פי חוות הדעת והעדות של הגב' רינה רמות. התובעים עותרים לפיצוי בסכום הנ"ל מיום התאונה ועד לתום תוחלת חיי התובע 1, והם אינם מבחינים בין התקופה שעד גיל 21 לבין התקופה שלאחר מכן.

לטענת הנתבעים, הוריו של התובע 1 לא שכרו שום עזרה בפועל, והיא סופקה לו על-ידי אמו, התובעת 2, שלא עבדה גם מספר שנים עובר לתאונה ועל כן לא נגרמו לה הפסדי שכר כתוצאה מהישארותה לטפל בבנה. לפיכך לעמדתם, זכאי התובע 1, לכל היותר, לפיצוי בגין שווי העזרה שניתנה בסך של 3,600 ₪ לחודש (מחצית מעלות מטפל זר, כפי שנקבעה בחוות הדעת של גדעון האס). כמו כן לטענתם, הוכח שהתובע 1 זקוק לעזרה רק במהלך היום ולא בשעות הלילה. לגבי התקופה שלאחר גיל 21, גורסים הנתבעים שהתובע 1 צריך להשתלב במוסד שם יסופקו כל צרכיו ולכן אין לפסוק לו פיצוי בעבור תקופה זו. לחלופין ובמידה שייקבע שהתובע 1 צריך לשהות בבית ולא במוסד, טוענים הנתבעים שיש לפסוק לו פיצוי בהתאם לעלות של מטפל זר, בסך של 7,219 ₪ לחודש, על-פי חוות הדעת של מר גדעון האס.

המומחה הרפואי בתחום הנירולוגיה, פרופ' להט, קבע בחוות דעתו (ת/1):

"לאחר סיום הלימודים במסגרת החינוכית אדיר יזדקק להמשך סיוע והשגחה בפעולות היום יום השונות. לשם כך, יהיה צורך במטפל אישי שיסייע לו בתפקודים השונים בשעות הערנות".

בחקירתו בבית המשפט העיד פרופ' להט (עמ' 17 שורות 24-21; עמ' 18 שורות 15-1):

**"ש: נניח שהילד צריך באמצע הלילה לשירותים או לקחת לעצמו כוס מים, הוא יכול לעשות את זה בעצמו?
ת: לא.
ש: אתה מסכים איתי שבעצם גם בלילה, גם אם לא צריך להיות מישהו ממש ליד המיטה שלו, צריך להיות מישהו בסביבה שלו איתו בבית?
ת: כן, כמובן. חייב להיות מבוגר בסביבתו לסייע לו במידה ויש צורך בזה.**

ש: כלומר כשאתה אומר בחוות הדעת זקוק לטיפול בשעות הערות, אתה לא שולל את זה שצריך נוכחות גם בשעות הלילה?
 ת: תראה, מאחר ואין לו, לפחות לא היה לו כשראיתי אותו, בעיות רפואיות שאמורות לשבש שנת לילה, הנחת העבודה היא ששנת הלילה שלו היא כשל כל אדם כלומר אמורה להיות מלאה בדרך כלל. יחד עם זאת מדי פעם קורה לו משהו לא תקין, בניגוד לילד אחר שכן יכול לקום ולעזור לעצמו הוא איננו מסוגל ולכן צריך להיות מבוגר, אפילו ישן בסביבתו שיוכל לקרוא לו באמצעות לחצן מצוקה או להרים את הקול או באיזו שהיא טכניקה, אבל זה לא דבר שבגלל מצבו הרפואי צפוי לקרות יום יום. לכן הדגשתי שעיקר העזרה צריכה להינתן בשעות היום, עזרה מעשית".

יצוין כי בתשובה לשאלות הבהרה שהופנו אליו השיב המומחה פרופ' להט שלהערכתו התובע 1 אינו זקוק להשגחה צמודה בלילה (מכתבו מיום 14.11.06 צורף כנספח ל-ת/1).

בהקשר זה יש להזכיר, שהתובע 1 שוהה במהלך שעות היום בבית הספר לחינוך מיוחד "האון", וחוזר בשעה 15:00 הביתה. כמו כן, מחוות הדעת של מר גדעון האס עולה שהחינוך המיוחד מקנה מסגרות לילד החרגי עד הגיעו לגיל 21.

בנוסף, כעולה מעדותו של התובע 3, רעייתו, התובעת 2, היתה עקרת בית בתקופה שלפני אירוע התאונה והיא אינה עובדת גם כיום (עמ' 85 לפרוטוקול הדיון מיום 8.3.09 שורות 6-3).

התובע 3 העיד בתצהירו שרעייתו נמצאת עם התובע 1 החל משעת חזרתו מבית הספר בשעה 15:30, ובשעה 22:00 הוא ורעייתו משכיבים אותו לישון ומתחילים את "משמרת הלילה" (סע' 12 ל-ת/8).

המסקנה המתבקשת לאור מכלול הראיות שהוצגו בנוגע למצבו התפקודי של התובע 1 היא שהוא זקוק להשגחה גם בשעות הלילה ואני דוחה את טענת הנתבעים בהקשר זה.

בפסק הדין שניתן בע"א 6720/99 מתן פרפרה נ' ארתור גולדו, [(תק-על 2005 (3), 2525) (28.8.05)] (להלן: "עניין פרפרה"), נדון מקרה שבו נפגע ילד בן שבע כהולך רגל בתאונת דרכים, אשר כתוצאה ממנה נחבל בראשו ונגרמה לו פגיעה מוחית קשה ביותר בגינה נקבעה לו נכות בשיעור של 100%. בפסק הדין בערעור, התייחס בית המשפט העליון לאופן קביעת הפיצוי בגין ראש הנזק של סיעוד, כדלהלן:

"בע"א 3375/99 אקסלרד נ' צור-שמיר, חברה לביטוח בע"מ, פ"ד נד(4) 450 (להלן: עניין אקסלרד)... נקבעו קריטריונים מנחים לקביעת עלותו של הסיעוד במקרים של נכות קשה. על פי קריטריונים אלה, החלים בענייננו, אין לחשב את הפיצוי בגין סיעוד במקרים של נכות קשה על פי תעריף של שעת עבודה אלא על בסיס שכר חודשי לעובד זר. עוד נקבע כי בהיעדר נסיבות מיוחדות, מהווה הסך של 12,000 ₪ לחודש, נכון למועד מתן פסק הדין בעניין אקסלרד, סכום הולם לתשלום עבור סיעוד במקרים שבהם נדרשת לנכה עזרה פעילה במשך כארבע שעות ביום, בצירוף נוכחות או השגחה

למשך שאר שעות היממה. בקובעו סכום זה, ציין בית המשפט בעניין אקסלרד, בעמ' 458-459 כי:

"...נראה שבדרך-כלל יסופקו צורכי הסיעוד של נפגע קשה הרתוק למיטתו בהתמלא התנאים האלה: יהיה עובד זר אשר יתגורר עמו ויספק את כל צורכי הסיעוד שלו, הן עזרה בפעולות היומיומיות והן עזרה בעבודות הבית ככל הנדרש... יהיה עובד מחליף, ישראלי, אשר יחליף את העובד הזר בסופי שבוע ובימי היעדרות שלו מן העבודה. בהתחשב בסיכון שבמשך פרקי זמן מסוימים לא יימצא עובד זר, או שתהיה הגבלה על הבאתם של עובדים זרים ארצה, או שעלות העסקתם תגדל, יש להוסיף לסכום העלות של הסיעוד סכום אשר יבטא סיכון זה. כן יש להביא בחשבון, שלעובד אשר יתגורר עם הנפגע יש לספק מקום מגורים בבית הנפגע, וכן שעל הנפגע לשאת בעלות צורכי היומיום של העובד, כמו מזון, מים, כביסה וכיוצא באלה".

עוד הדגיש בית המשפט בעניין אקסלרד כי הקריטריונים שהותוו כאמור הינם בבחינת שיקולים מנחים המבוססים על נסיון מצטבר באשר לעלויות סיעוד של נכים קשים בישראל. יחד עם זאת, צוין כי יתכנו מקרים יוצאים מן הכלל אשר יצדיקו סטייה לכאן או לכאן מעלות הסיעוד שנקבעה, בהתחשב בנתונים הספציפיים של המקרה העומד לדיון. הוסיף ועמד על כך חברי השופט ריבלין בע"א 7771/02 רינגלר נ' עיריית ירושלים (לא פורסם) (להלן: עניין רינגלר), באומרו כי אין לראות בסכום הפיצוי שנפסק בעניין אקסלרד אמת מידה החותכת את עניינו של כל מי ששיעור נכותו מגיע כדי 100%. נקודת המוצא לפיצויו של נפגע, כך מוסיף השופט ריבלין ומציין, הינה לעולם נקודת מוצא אינדיבידואלית, כמתחייב מעקרונות היסוד של דיני הנזיקין החותרים להשיב את מצבו של הנזוק לקדמותו. כך יתכנו מקרים כמו עניין רינגלר הנ"ל שבהם יהא הנזוק נכה בשיעור 100%, בשל שיתוק בגפיים התחתונות, המלווה בחוסר תחושה ואי שליטה על סוגרים, אך ללא פגיעה שכלית או קוגניטיבית וללא פגיעה בגפיים העליונות. נכה כזה יוכל בדרך כלל לבצע באופן עצמאי מעברים וכן פעולות יומיומיות ואף יוכל לשהות פרקי זמן מסוימים לאורך היממה ללא השגחה. על כן, סבר בית המשפט בעניין רינגלר כי יש לפסוק לו פיצוי בגין סיעוד ועזרת הזולת בסך של ₪ 6,500 לחודש, נכון ליום מתן פסק הדין (ספטמבר 2004). לעומת זאת, ייתכנו מקרים כמו זה שהתעורר בע"א 3417/00 יניב נ' הדר חברה לביטוח בע"מ (לא פורסם) (להלן: עניין יניב), בו אישר בית משפט זה פיצוי בסך ₪ 20,000 לחודש בגין סיעוד, בשל נסיבותיו המיוחדות של אותו מקרה שהצריכו סיוע בו-זמני של שני עובדים למשך פרקי זמן מסוימים במהלך היממה. כן נדרשה באותו מקרה מן העובד המטפל ידיעת עברית בדיבור ובכתיבה משום שהתקשורת עם הנפגע, ככל שהתאפשרה, הייתה תקשורת כתובה והדבר הצריך העסקת עובדים ישראליים שעלותם עולה על זו של עובד זר. ואף זאת יש לציין – בעניין יניב סבר בית המשפט כי גם בהינתן הנסיבות המיוחדות שתוארו היה הפיצוי בגין סיעוד על הצד הגבוה, אך לא במידה המצדיקה את התערבותו. בין המקרה אשר נדון בעניין יניב למקרה אשר נדון בעניין רינגלר ייתכנו מקרי ביניים כמו זה אשר נדון בע"א 694802 אדנה נ' מדינת ישראל, משרד הבריאות, פ"ד נח(2) 535 (להלן: עניין אדנה), בו סבלה הנפגעת מנכות בשיעור של 100% אך מוקד הפגיעה היה בעיקרו אורגני-מוחי והנפגעת מסוגלת הייתה לקום, להתהלך לבד בבית, להתלבש ולאכול בעצמה. יחד עם זאת, בשל קשיים קוגניטיביים שונים שמהם סבלה נקבע כי היא זקוקה להשגחה, שאיננה השגחה רצופה בכל שעות היממה, וכן

לעזרה אקטיבית ולסיעוד אישי בהיקף ממוצע של כשעתיים עד שלוש שעות ביום. בגין אלה נפסק לה פיצוי בסך של 8,000 ₪ לחודש שאושר על ידי בית משפט זה. פסק הדין בעניין אדנה ניתן בינואר 2004."

בעניין אקסלרד נקבעו השיקולים המנחים הבאים בנושא של חישוב עלות עזרת הזולת במקרים של נכים קשים:

"ככלל, העסקת כמה עובדי סיעוד מדי יום באמצעות חברות כוח אדם, לאורך זמן, אינה מוצדקת. העלות של העסקתם, כולל הוצאות נלוות, מגיעה לסכום גבוה של כ-30,000 ₪ לחודש. פרט לעלות הגבוהה, העסקה בדרך זו מונעת אפשרות של קשר הדוק יותר של אמון ותלות בין הנפגע לבין הסועד אותו ומסייע לו... עובד ישראלי או עובד זר? חובת הקטנת הנזק מחייבת העסקה של מי שעלותו נמוכה יותר, העובד הזר, אלא אם יש יתרון ממשי לעובד ישראלי. יתרון כזה, אשר מצדיק את העסקתו של עובד ישראלי על אף עלותו הגבוהה יותר, דרוש הוכחה... בדרך כלל יסופקו צורכי הסיעוד של נפגע קשה הרתוק למיטתו בהתמלא התנאים האלה: יהיה עובד זר אשר יתגורר עמו ויספק את כל צורכי הסיעוד שלו, הן עזרה בפעולות היומיומיות והן עזרה בעבודות הבית ככל הנדרש. עובד זה גם ילווה אותו בניידותו, ובמקרים שנדרש שיהיה לו רישיון נהיגה ניתן לנסות להבטיח את הדבר. יהיה עובד מחליף, ישראלי, אשר יחליף את העובד הזר בסופי שבוע ובימי היעדרות שלו מן העבודה. בהתחשב בסיכון שבמשך פרקי זמן מסוימים לא יימצא עובד זר, או שתהיה הגבלה על הבאתם של עובדים זרים ארצה, או שעלות העסקתם תגדל, יש להוסיף לסכום העלות של הסיעוד סכום אשר יבטא סיכון זה. כן יש להביא בחשבון שלעובד אשר יתגורר עם הנפגע יש לספק מקום מגורים בבית הנפגע, וכן שעל הנפגע לשאת בעלות צורכי היומיום של העובד, כמו מזון, מים, כביסה וכיוצא באלה."

יצוין, שהפיצוי שנקבע בעניין אקסלרד נועד לשקף את הצרכים הטיפוסיים של נכים הסובלים מנכות כגון קוואדרופלגיה, או של בעלי נכות קשה אחרת, הזקוקים לסיעוד ולעזרה במשך כל שעות היום. כך למשל, יישם בית המשפט העליון את הקריטריונים שנקבעו בעניין אקסלרד גם במקרה של נפגע שמצבו אינו עונה על ההגדרה הרפואית של קוואדרופלג אך הוא קרוב למצב זה, ואשר יכולותיו הקוגניטיביות והשכליות לא נפגעו [ע"א 1164/02 קרנית – קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים נ' בן חיון לידור – קטין תק-על 2005 (3) 1492 (4.8.05)].

בענייננו, אמנם אין מדובר בנפגע המשותק בארבע גפיו, אולם, כעולה מחוות הדעת ומעדויות המומחים הרפואיים, מתקרבים צרכיו הסיעודיים של התובע 1, לצרכיו של נפגע כזה, אשר חוץ מהפגיעה המוטורית הקשה שלו, סובל גם מפגיעה קשה ביכולותיו הקוגניטיביות והשכליות, וזקוק לליווי והשגחה צמודים במשך כל שעות היממה.

לאור כל האמור לעיל וכפועל יוצא מההלכה הפסוקה, איני מקבלת את טענת התובעים, המתבססת על חוות הדעת שהוגשה מטעמם על-ידי הגב' רינה רמות, לפיה יש לפסוק לתובע 1 פיצוי חודשי בסך

35,000 ₪, שהינו סכום גבוה החורג ממתחם ה"הולם וההוגן" (ר' ע"א 4772/02 סהר חברה לביטוח בע"מ נ' צ'יבוטארו, תק-על 2009 (4), 3023 (25.11.09)).

מאידך, סכום הפיצוי המוצע על-ידי הנתבעים, בסך 7,219 ₪ לחודש, המתבסס על חוות הדעת שהוגשה מטעמם על-ידי מר גדעון האס, הינו נמוך מדי וגם הוא אינו עולה בקנה אחד עם גישת הפסיקה.

כאן המקום לציין, שהצדדים בסיכומיהם התייחסו בהרחבה לסוגיה של תחולת חוקי העבודה של מדינת ישראל על העובדים הזרים ובייחוד לשאלת הצורך לשלם להם שכר בעבור שעות נוספות.

הנתבעים הפנו לפסק הדין שניתן לאחרונה בבג"צ 1678/07 גלוטן נ' ביה"ד הארצי לעבודה, (תק-על 2009 (4), 3093 (29.11.09)).

במרכזה של העתירה ניצבה השאלה האם זכאים עובדים סיעודיים, החוברים למטופל בביתו, לתשלום עבור שעות עבודה נוספות, וביה"ד הארצי לעבודה פסק, בדעת רוב, שאין מקום לשלם לעובדים הסיעודיים שכר בעבור שעות עבודה נוספות.

בית המשפט העליון דחה את העתירה, בנימוק שלא התקיימה עילה להתערבות בפסק דינו של ביה"ד הארצי לעבודה. עם זאת ציין בית המשפט שלאור מורכבות הנושא, ראוי שהמחוקק והרשויות הרלוונטיות יידרשו אליו ויקדמו פתרון שיענה על הקשיים האמיתיים הכרוכים במציאות המורכבת בסוגיה זו.

אשר על כן, בהתחשב במהות הפגיעה ממנה סובל התובע 1, אני סבורה שיש לפסוק לו פיצוי בראש הנזק של סיעוד ועזרת הזולת, על-פי אמות המידה שהותוו בעניין **אקסלרד**.

חישוב הפיצוי לעבר ולעתיד עד גיל 21:

ביחס לתקופה זו יש להביא בחשבון את העובדה שהתובע 1 זכאי על פי חוק חינוך מיוחד, ללימודים ולטיפולים במוסד לחינוך מיוחד עד הגיעו לגיל 21, במשך חלק משעות היממה.

כמו כן, כפי שנקבע בעניין **פרפרה**, העובדה שמשפחתו של התובע 1 נטלה על עצמה את נטל סיעודו של התובע 1 והטיפול בו בשובו מבית הספר לחינוך מיוחד, ולא העסיקה עובד חיצוני, אין בה כדי לגרוע סכומים כלשהם מעלות הסיעוד המגיעה לו, פרט למרכיב של עלות צרכיו היומיומיים של העובד כגון מזון, לינה, כביסה וכיו"ב, הנחשכים במקרה זה.

בנסיבות אלה ובהתחשב במהות הפגיעה ממנה סובל התובע 1, צרכי הסיעוד שלו, הסיעוד שניתן לו בפועל על ידי בני משפחתו והאפשרות הנתונה לו לשהות עד גיל 21, במשך חלק משעות היום, במסגרת של מוסד לחינוך מיוחד, אני קובעת את סכום הפיצוי החודשי שישולם לו, על דרך האומדן, בסך של 10,000 ₪ לחודש. בהתאם לכך יחושב הפיצוי כדלקמן:

לעבר (מיום התאונה ועד למועד מתן פסק הדין):

10,000 ₪ x 79 חודשים = 790,000 ₪, ובצירוף ריבית מאמצע התקופה – 872,225 ₪.

לעתיד - ממועד מתן פסק הדין ועד לגיל 21:

10,000 ₪ x 80.7050758 (מקדם היוון) = 807,051 ₪.

לעתיד – מגיל 21 ועד תוחלת החיים (גיל 70):

על סמך המדדים שנקבעו בעניין **אקסלרד**, ולאחר שערוך הסכום שנקבע באותו מקרה למועד היום, אני פוסקת לתובע 1 פיצוי בסך של 14,600 ₪ לחודש (במעוגל), לתוחלת חייו (עד גיל 70), כדלקמן:

14,600 ₪ x 308.6305893 (מקדם היוון) x 0.8010754 (היוון כפול) = 3,609,651 ₪.

סכום זה לא ישולם ישירות לידי התובעים אלא יופקד בקרן על שם התובע 1, על-פי קביעתי לעיל, ובהגיעו לגיל 21 יפנו הצדדים שוב לבית המשפט אשר יקבע את סכום הפיצוי הסופי בהתאם להחלטה היכן ישנה התובע 1, בבית או במוסד. הקרן תהיה סגורה ותיבחר בהתייעצות הצדדים עם שני בנקים לפחות. בתקופה מגיל 21 ועד להחלטת בית המשפט, יוכלו התובעים 2 ו-3 ביחד, למשוך מהקרן, כל חודש, סכום של 15,000 ₪ לטיפול בתובע 1 ובצרכיו השוטפים.

לאור האמור לעיל, ישלמו הנתבעים לתובעים, בשלב זה, פיצוי בסך של 1,679,276 ₪ (בגין התקופה שעד גיל 21) בגין ראש הנזק של עזרה וסיעוד.

הוצאות רפואיות

פרופ' להט קבע בחוות דעתו (ת/1) שהתובע 1 זקוק לטיפולים כדלקמן:

1. טיפול פיזיותרפיה בהיקף של פעם בשבוע באופן קבוע.
2. טיפול הידרותרפיה בהיקף של פעם בשבוע באופן קבוע.
3. טיפול בריפוי בעיסוק בהיקף של פעם בשבוע עד גיל 21 שנים.
4. טיפול בריפוי בדבור בהיקף של פעם בשבוע עד גיל 21 שנים.
5. מעקב והדרכת הורים על ידי פסיכולוג בהיקף של שעה פעם בחודש.
6. תיתכן אפשרות של היווצרות הצורך בטיפול פסיכולוגי פרטני עקב השלכות החבלה והמוגבלויות על תפקודו, בהיקף של שעה בשבוע עד גיל 21 שנים."

התובעים טוענים שטיפולים אלה מומנו בעבר ברובם על-ידי הנתבעים ולכן הם עותרים לפיצוי עתידי בלבד, עד תום תוחלת חיי התובע 1. כמו כן לטענתם, יש לאפשר לתובע 1 לקבל טיפולים של ריפוי בעיסוק וריפוי בדיבור גם אחרי גיל 21 ועד תום תוחלת חייו.

הנתבעים גורסים שיש לפסוק לתובע 1 פיצוי רק בעבור ההפרש שבין מכסת הטיפולים שהומלצה לו, לבין מכסת הטיפולים שניתנת לכל אדם במסגרת סל הבריאות. כמו כן לעמדתם, אין לחייבם בפיצוי בגין טיפולי ריפוי בעיסוק וריפוי בדיבור לאחר הגעת התובע לגיל 21. לחילופין הם טוענים שניתן להסתפק בטיפולים למספר בודד של שנים, בתדירות נמוכה יותר. לחילופי חילופין, במידה ובית המשפט יקבע כי על התובע 1 לקבל את הטיפולים הללו עד תום תוחלת חייו, יש לפסוק פיצוי רק בגין ההפרש שבין מכסת הטיפולים הנדרשת לזו שניתנת על-ידי קופת החולים במסגרת סל הבריאות.

פרופ' להט העיד בחקירתו בבית המשפט שעלות שעת טיפול פיזיותרפיה, הידרותרפיה וריפוי בעיסוק ו/או בדיבור נעה בין 200 ₪ ל-400 ₪ בתוספת מע"מ (עמ' 23 לפרוטוקול הדיון מיום 5.3.09, שורות 18-24) ושעת טיפול פסיכולוגי עולה בין 400 ₪ ל-500 ₪ (עמ' 24 שורות 2-1).

בהמשך העיד פרופ' להט שטיפולי הפיזיותרפיה והידרותרפיה תפקידם לשמור את התפקוד התנועתי מצד אחד, ומצד שני למנוע בעיות שיכולות להיווצר כתוצאה מהמוגבלויות של התובע 1 ולכן הטיפולים הומלצו באופן קבוע. לעניין הטיפולים בריפוי בעיסוק ו/או בדיבור, מקובל להמליץ עליהם עד גיל 21. לדבריו הטיפולים האלה תמיד יכולים לסייע, אבל התועלת הרפואית שלהם אינה קריטית ולכן הם לא חובה, בניגוד לטיפולים שנועדים לשמר את הפעילות המוטורית (עמ' 24 שורות 6-22).

בתשובותיו לשאלות הבהרה שנשלחו אליו, ציין פרופ' להט שטיפולי פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק וריפוי בדיבור קיימים בקופ"ח, אך לדעתו לא במסגרת סל הבריאות; לגבי הידרותרפיה השיב שהיא אינה בסל הבריאות (מכתבו מיום 6.9.06, נספח ל-ת/1).

הגב' ציפי רז המשמשת כממונה על סל השירותים בשירותי בריאות כללית העידה בחקירתה בבית המשפט שחולה כרוני זכאי לקבל עשרים וחמישה טיפולי פיזיותרפיה בשנה, וזה כולל גם את טיפולי ההידרותרפיה, שנספרת במניין הטיפולים של הפיזיותרפיה (פרוטוקול הדיון מיום 18.6.09, שורות 10-11; עמ' 11 שורות 13-11; עמ' 31 שורות 1-11). היא אישרה בעדותה שאם צריך יותר ממכסת עשרים וחמישה טיפולים, יש אפשרות לפנות לרופא המחוזי ואם הוא מסרב יש אפשרות להגיש ערר על החלטתו (עמ' 10 שורות 18-24; עמ' 18 שורות 12-15).

לאור האמור לעיל אני קובעת שהתובע 1 זכאי לפיצוי כדלקמן:

בגין טיפולי פיזיותרפיה והידרותרפיה בהיקף של פעם בשבוע עד גיל 21, לפי עלות של 700 ₪ (כולל מע"מ) x 27 שבועות בשנה (לאחר הפחתת 25 שבועות בגין טיפולים הכלולים בסל הבריאות) = 18,900 ₪, שהם 1,575 ₪ לחודש, וסה"כ עד גיל 21: 127,110 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חייו של התובע 1 בגיל 70: 389,397 ₪.
 חככתי בדעתי אם להקפיא סכום זה בקרן לעיל, שמא במתכונת מוסד יקבל התובע 1 טיפול מעין זה; ברם החלטתי שלא לעשות כן מהטעם שעל-פי הראיות, הידרותרפיה "משובצת" במכסת הפיזיותרפיה, ואין זה ברור אם היא בכלל קיימת באופן סדיר במוסד שיקומי.
 על כל פנים, כתוצאה מ"הרכבה" כזו אין זה וודאי שהתובע 1 יקבל את הטיפול המלא והנאות לו הוא זכאי.
 לכן סכום זה (למרות שמבחינה חישובית הופרד עד גיל 21 ואחרי גיל 21), ישולם לתובעים כבר היום.

אשר לפיצוי בגין טיפולים של ריפוי בעיסוק וריפוי בדיבור, פרופ' להט קבע בחוות דעתו שהתובע 1 יזדקק לטיפול של ריפוי בעיסוק בהיקף של פעם בשבוע עד גיל 21; וכן לטיפול של ריפוי בדיבור בהיקף של פעם בשבוע עד גיל 21. לעדותו, טיפולים כאלה יכולים לסייע והם טובים, אם כי התועלת הרפואית שלהם אינה קריטית (פרוטוקול הדיון מיום 5.3.09 בעמ' 24, שורות 13-20).
 הגב' ציפי רז העידה שבאופן עקרוני קופת החולים מספקת טיפולים של ריפוי בדיבור וריפוי בעיסוק, בכפוף לאישור הקופה לאחר בחינת כל מקרה לגופו (פרוטוקול הדיון מיום 18.6.09 בעמ' 13 שורות 2-3; עמ' 15 שורות 8-12), בהיקף של 25 טיפולים בשנה.
 בהתחשב במכלול הראיות אני קובעת שהתובע 1 זכאי לפיצוי בגין טיפולים אלה עד גיל 21, כדלקמן:

בגין טיפולי ריפוי בדיבור וריפוי בעיסוק, בהיקף של פעם בשבוע, לכל טיפול, עד גיל 21, לפי עלות של 700 ₪ (כולל מע"מ) x 27 שבועות בשנה (לאחר הפחתת 25 שבועות בגין טיפולים הכלולים בסל הבריאות) = 18,900 ₪, שהם 1,575 ₪ לחודש, וסה"כ עד גיל 21: 127,110 ₪.

אשר לטיפולים פסיכולוגיים, טוענים הנתבעים שאין לפסוק לתובעים פיצוי בגין טיפול פסיכולוגי להורים בתדירות של פעם בחודש עד הגיעו של התובע 1 לגיל 18, זאת מכיוון שהם לא פנו עד היום לטיפול פסיכולוגי ואין מקום להניח שיעשו כן בעתיד.

אינני מקבלת טענה זו, בין היתר נוכח הקשיים הכלכליים בהם נתונה המשפחה, כעולה מעדותו של התובע 3.

איני מקבלת גם את טענת הנתבעים לפיה הן התובע 1 והן בני משפחתו יכולים לקבל טיפולים פסיכולוגיים במסגרת סל הבריאות ועל כן אין לפסוק פיצוי בגין ראש נזק זה.

הגב' ציפי רז העידה בחקירתה בבית המשפט שקופת החולים או הפסיכיאטר המחוזי נותנים, במקרים המתאימים, הפניה למרפאות נפש ו/או לבתי חולים פסיכיאטריים, ואז ניתן לקבל שישם

טיפולים בטווח של שנתיים, תוך קבלת החזר כספי חלקי מקופת החולים (עמ' 19 לפרוטוקול הדיון מיום 18.6.09, שורות 9-16; עמ' 34 שורות 15-24).

לאור עדות זו לא שוכנעתי כי האפשרות של התובע 1 ו/או של בני משפחתו לקבל טיפול פסיכולוגי, מובטחת להם בחינם על-ידי קופת החולים. לפיכך ישלמו הנתבעים לתובעים פיצוי לפי עלות טיפול בסך 450 ₪ + מע"מ, בהיקף של שעה בחודש עד גיל 18 (ר' תשובותיו של המומחה פרופ' להט לשאלות הבהרה – נספח ל-1/ת). כמו כן, לפי קביעתו של פרופ' להט, ישלמו הנתבעים פיצוי בגין טיפול פסיכולוגי לתובע 1 עצמו, בהיקף של שעה בשבוע עד גיל 21.

חישוב הפיצוי להורי התובע 1 בגין טיפול פסיכולוגי מהיום עד הגיעו לגיל 18:

$$522 \text{ ₪} (450 \text{ ₪} + \text{מע"מ}) \times 50.5808895 \text{ (מקדם היוון)} = 26,403 \text{ ₪.}$$

חישוב הפיצוי לתובע 1 בגין טיפול פסיכולוגי מהיום עד הגיעו לגיל 21:

$$522 \text{ ₪} \times 52 \text{ שבועות} = 27,144 \text{ ₪} \text{ לשנה שהם } 2,262 \text{ ₪ לחודש} \times 80.7050758 \text{ (מקדם היוון)} = 182,555 \text{ ₪.}$$

התובעים עותרים לפיצוי בגין טיפולים פסיכולוגיים ופסיכיאטריים בעתיד לתובע 1 ולבני משפחתו, גם לאחר הגיעו לגיל 21, בסכום גלובאלי של 300,000 ₪.

המומחה מטעם בית המשפט לא קבע בחוות דעתו שקיים צורך בטיפול כזה ולא נחקר על כך ועל כן אני דוחה את טענת התובעים לפיצוי נוסף בראש נזק זה.

צרכים חינוכיים

התובעים עותרים לפיצוי בראש נזק זה בהסתמך על קביעתו של פרופ' להט בחוות דעתו (1/ת) לפיה:

"במקביל ללמידה, אדיר יהיה זקוק לעזרה בבית של הוראה מתקנת ועזרה לימודית פרטנית, זאת בהיקף של שעתיים בשבוע עד לסיום לימודיו בבית הספר".

התובעים חישבו את הפיצוי לפי עלות של 400 ₪ כולל מע"מ למפגש בן שעתיים; ו-1,720 ₪ לחודש.

התובע 3 העיד בחקירתו בבית המשפט שהיתה מורה שבאה ומלמדת את התובע 1 באופן פרטי אבל המצב הכספי היום אינו מאפשר להם להמשיך בכך (פרוטוקול הדיון מיום 8.3.09 בעמ' 109 שורות 1-3).

הנתבעים לא התייחסו לראש נזק זה בסיכומיהם.

בנסיבות אלה אני פוסקת לתובעים פיצוי בגין צרכים חינוכיים עד הגיעו של התובע 1 לגיל 18 כדלקמן:

$$1,720 \text{ ₪} \times 50.5808895 \text{ (מקדם היוון)} = \underline{86,999 \text{ ₪}}$$

התאמת דיור

פרופ' להט קבע בחוות דעתו (ת/1) כי:

"עקב המוגבלות התנועתית הקשה יהיה צורך במגורים בקומת קרקע, או לחילופין בבנין עם מעלית. דירת המגורים צריכה להיות מותאמת לנכותו התנועתית, כולל פתחים רחבים, אפשרות לגישה נוחה לאמבטיה לרחצה וכן לשירותים".

בחקירתו בבית המשפט העיד פרופ' להט (פרוטוקול הדיון מיום 5.3.09 בעמ' 22 שורות 22-3) שקיימת חשיבות לקיומם של פתחים רחבים בדירה שיאפשרו ניוד עם כסא גלגלים או עם הליכון, לרבות פתחים רחבים בחדרי האמבטיה והשירותים. לעדותו, אם חי מטפל עם התובע 1 אז צריך גם חדר כדי לשכן אותו.

התובע 3 העיד בתצהירו שעובר לאירוע התאונה התגוררה המשפחה בדירת עמידר בנתניה, בת שלושה חדרים, בקומה שניה בבית משותף ללא מעלית, בעבורה שולם שכר דירה חודשי סמלי בסך של כ-480 ₪, ובנוסף 25 ₪ לחודש ועד בית ועוד 150 ₪ לחודש תשלום ארנונה. לאחר התאונה, עברה המשפחה לדירה גדולה יותר, בת חמישה חדרים עם מעלית, תמורת דמי שכירות חודשיים בסך \$ 570 לחודש, ובנוסף 180 ₪ לחודש ועד בית ועוד 1,200 ₪ ארנונה לחודשיים.

התובעים הגישו חוות דעת מיום 25.10.04 של שמאי המקרקעין יעקב פטל (ת/7) שערך ביקור בשתי הדירות, הקודמת והנוכחית, וקבע שהדירה הנוכחית בה מתגוררים התובעים אינה ראויה למגורים וזאת מהנימוקים הבאים: קיומה של רטיבות; צורך בהתקנת מזגן מרכזי בדירה, אשר בעל הדירה אינו מוכן להתקין ולכן התובעים התקינו מזגן מפוצל בסלון, ומזגן נוסף נמצא בחדרו של התובע 1; נדרשת תוספת של שני חדרים: חדר גדול לתובע 1 ולציוד השיקומי וחדר נוסף למטפל הצמוד.

לפיכך קבע מר פטל בחוות דעתו שהתובעים זקוקים לדירה בת חמישה חדרים, לפחות, בשטח ברוטו של 150 מ"ר, בקומת קרקע או בבית משותף עם מעלית גדולה, עם נגישות נוחה למעלית ולבית, מסדרונות רחבים, חדרי אמבטיה ושירותים גדולים, חניה צמודה המתאימה לרכב נכים, חדר נוסף למטפל סיעודי, וחדר נפרד לנפגע ולציוד השיקומי.

מר פטל ציין שהעלויות בחוות דעתו מבוססות על ההנחה שנמסרה לו לפיה התובע 1 יתגורר עד גיל 25 עם הוריו ועם מטפל צמוד בדירה שכורה המותאמת לצרכיו; ומגיל 25 יתגורר בגפו, עם מטפל צמוד בלבד, בדירה קרובה לבית הוריו, כאשר תוחלת החיים היא עד גיל 75 שנה.

מר פטל ערך את חישוב העלויות הנוספות שנכפו על התובעים עד הגיעו של התובע לגיל 25, על בסיס ההפרש בדמי השכירות, בתוספת עלות התאמת הדירה לצרכי התובע 1, ובתוספת מסי עירייה וועד בית, וחישובו מסתכם בסך של \$ 112,400 (במעוגל). יצוין שהתובעים בסיכומיהם ערכו חישוב על יסוד חוות הדעת, והם עותרים לסכום של 552,068 ₪.

אשר לתקופה מגיל 25 ואילך, מחוות הדעת של מר פטל עולות אפשרויות של רכישת דירה ע"י התובע 1, בעלות כוללת של \$ 69,000; או שכירות בעלות של \$ 91,000, לתוחלת חיים של 75 שנה. התובעים עותרים בסיכומיהם לפיצוי בסך 246,320 ₪, לפי אופציית רכישת הדירה, שהינה זולה יותר בהשוואה לשכירות, לפי החישוב שערך מר פטל.

הנתבעים הגישו חוות דעת מיום 30.4.08 של שמאי המקרקעין דן ברלינר (נ/1), אשר לא ערך ביקור באיזו מן הדירות וקבע שאין הצדקה למעבר התובעים מדירה בשכירות סוציאלית מסובסדת לדירה בשכירות חופשית. לקביעתו, המשפחה תוכל להמשיך להתגורר בתנאי שכירות סוציאלית בדירה גדולה יותר מאשר הדירה הקודמת, בת ארבעה חדרים. כמו כן, במידה ויהא הכרח למגורים בשכירות חופשית, העריך מר ברלינר את דמי השכירות בכ- \$400 לחודש.

לטענת הנתבעים, התובעים עברו לאחר התאונה לדירה בשכונה טובה יותר, בה כל אחד מהילדים מתגורר בחדר נפרד, חדר השינה של ההורים כולל שירותים ומקלחת צמודים, ולדירה יש מרפסת; תנאים אשר לא היו בדירתם הקודמת. לעמדת הנתבעים, ניתן היה להסתפק בשכירות של דירת ארבעה חדרים, קטנה, בה יבוצעו השינויים הנדרשים ולא היה צורך שכל המשפחה "תשדרג" את סביבת המגורים ותנאי המגורים. לטענתם אין להטיל עליהם הוצאה נוספת בגין המעבר לשכונה טובה יותר, ולכל היותר יש לקחת בחשבון עלות של שכירות בדירה מתאימה לצרכיו של התובע 1 בשכונה זהה לשכונה בה התגוררה המשפחה עובר לתאונה.

הנתבעים ערכו חישוב לפיו עד גיל 21 יפוצו התובעים לפי ההפרש בין עלות השכירות החודשית לו היתה המשפחה עוברת לדירה מתאימה באותה שכונה (\$ 300) לבין הסכום בסך 580 ₪ ששולם על ידם בעבור השכירות הקודמת. בנוסף טוענים הנתבעים שיש להפחית 25% בגין "הנאתם" של בני המשפחה מהשיפור בתנאי הדיור.

לאחר גיל 21, ובמידה וייקבע שהתובע 1 זקוק לחדר נוסף בעבור מטפל זר, יש לחשב את הפיצוי על בסיס ההפרש במחיר בין דירה אותה היה התובע 1 רוכש ממילא, לבין הדירה לה הוא זקוק, בתוספת ההתאמות הנדרשות וסה"כ 75,782 ₪.

לעמדת הנתבעים, אין לפסוק פיצוי בעבור תוספת חודשית לחשמל, ארנונה וועד בית הואיל ומדובר בהוצאות שהיו מוצאות בלאו הכי ע"י התובע 1; ולחילופין יש לפסוק פיצוי רק בגין תוספת ארנונה וועד בית, ולא חשמל אשר נלקח בחשבון בעת חישוב שאר רכיבי הפיצויים.

בפתח הדיון בראש נזק זה יצוין, שהנחת המוצא היא כי מכוח עיקרון השבת המצב לקדמותו, אין הנתבעים חייבים לפצות את בני משפחתו של התובע 1 בשיפור תנאי הדיור, אלא בשיעור התוספת הנדרשת עקב התאמת הדיור לצרכי התובע 1.

לפיכך אפנה לבחון את הראיות שהוצגו בפני בית המשפט בסוגיית ההתאמה הנדרשת עקב צרכי התובע 1 והמסקנה העולה מהן:

ראשית, לאור מסקנת הדיון בראש הנזק של עזרה וסיעוד לעיל, יחולקו צרכי התובע 1 לתקופה שמיים התאונה ועד גיל 21, ולתקופה מגיל 21 ואילך.

כמו כן, אין מחלוקת בין הצדדים על כך שבעקבות התאונה נזקקה משפחת התובע לדירה גדולה יותר מאשר דירתה הקודמת שהיתה בת 3 חדרים וכללה חדר הורים, חדר ילדים וסלון. לאור הקביעה לפיה עד גיל 21 זקוק התובע 1 להשגחה גם בשעות הלילה, והפיצוי שנפסק לתובעים הוערך על-פי עלות העסקת מטפל עובד זר, ומאחר וברור שהתובע 1 צריך חדר משלו, הרי שנדרשים שני חדרים נוספים: אחד לתובע 1 והשני למטפל. מכאן שיש להעריך את הפיצוי לפי דירה בת חמישה חדרים.

אשר לשטח הנוסף הדרוש להתאמת הדירה לצרכים המיוחדים של התובע 1 בעקבות התאונה, על-פי הערכת מר פטל מדובר בחדר בשטח של כ-16 מ"ר, וסה"כ תוספת שטח בנוי של 25 מ"ר נטו שהם כ-32 מ"ר ברוטו;

מר ברלינר קבע בחוות דעתו שסה"כ השטח הבנוי הנדרש, כולל חדרי שינה, מגורים ורחצה גדולים יותר, וכן מחיצות וקירות, מסתכם ב-13 מ"ר.

כמו כן, קבע מר פטל תוספת של \$ 6,000 בגין התאמת הדירה לצרכי התובע 1; כאשר מר ברלינר העריך את עלות העבודות הללו בסדר גודל של 20,000 ₪.

דמי השכירות של דירה בת חמישה חדרים באזור דרום נתניה, בו התגוררו התובעים לפני התאונה וגם אחריה, הוערכו על-ידי מר פטל בחוות דעתו בסדר גודל שנע בין \$ 600 ל-\$ 650 לחודש; לפי חוות דעתו של מר ברלינר, דמי השכירות לדירה בת ארבעה חדרים הם בסדר גודל של \$ 400 לחודש, בשכירות חופשית, והוא לא נתן הערכה לדמי שכירות של דירה בת חמישה חדרים. לקביעתו, אין הצדקה למעבר של המשפחה לדירה בשכירות חופשית, וניתן להסתפק בשכירות סוציאלית שאז דמי השכירות יהיו יקרים בכ-200 ₪ לחודש בהשוואה לסכום קודם לכן ע"י התובעים.

בחקירתו בבית המשפט אישר מר ברלינר שהדירות של עמידר הן קטנות, ללא מעלית וללא חניה (פרוטוקול הדיון מיום 31.5.09 בעמ' 6 שורות 16-23). בהמשך העיד שהוא יודע בידיעה כללית שיש לעמידר גם דירות יותר גדולות (עמ' 7 שורות 23-24); אולם בהנחה שאי אפשר לקבל מעמידר את הצרכים להם זקוק התובע 1, אין מנוס אלא לשכור דירה בשכירות חופשית (עמ' 10 שורות 2-5).

מחקירתו של מר רפאל בן חמו המשמש כממונה על תיק השיכון בעיריית נתניה, עולה כי בשנות ה-70 הסתיימה בניית הדיור הציבורי בנתניה (פרוטוקול הדיון מיום 31.5.09 בעמ' 95 שורות 2-3). לעדותו, מצאי הדירות הוא כל כך דל שאנשים מחכים שנים רבות, על אחת כמה וכמה אם זה נכה שזקוק לדירה מתאימה לצרכיו (עמ' 95 שורות 20-23).

המסקנה המתבקשת לאור מכלול הראיות היא שיש לחשב את הפיצוי לתובעים לפי שכירות חופשית, של דירה בת חמישה חדרים, אשר השמאי מר פטל היה היחיד שנתן הערכה לדמי שכירות של דירה כזו, והם יועמדו לצרכי חישוב על סך \$ 600 לחודש, שהם 2,300 ₪ (במעוגל ולפי שער יציג של 3.8 ₪ ל- \$ 1). מסכום זה יש להפחית סך של 480 ₪ ששולמו על-ידי התובעים כדמי שכירות בדירת עמידר וכן יש להפחית את ההפרש בין הסכומים ששולמו בגין מיסים וועד בית עובר לאירוע התאונה, בסך 100 ₪ לחודש, לבין הסכומים המשולמים לאחר התאונה, לפי חוות הדעת של מר פטל, בסך של 400 ₪ לחודש, קרי הפרש בסך של 300 ₪. כך שחישוב הפיצוי ייערך לפי הפרש דמי שכירות בסכום של 2,000 ₪ לחודש.

כמו כן זכאים התובעים לפיצוי בגין עלות התאמת הדירה, בהתבסס על חוות הדעת של מר פטל, בסך של 23,000 ₪.

לאור האמור לעיל יחושב הפיצוי לו זכאים התובעים כדלקמן:

ממועד התאונה ועד למועד מתן פסק הדין:

2,000 ₪ x 79 חודשים = 158,000 ₪, ובתוספת ריבית מאמצע התקופה – 174,445 ₪.

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21:

2,000 ₪ x 80.7050758 (מקדם היוון) = 161,410 ₪ + 23,000 ₪ = 184,410 ₪.

אשר לתקופה שלאחר הגעת התובע 1 לגיל 21 ועד תום תוחלת חייו (גיל 70):

בגין תקופה זו יחושב הפיצוי מתוך ההנחה שהתובע 1 היה רוכש דירה בת 2-2.5 חדרים ויש לפצותו על-פי ההפרש שבין עלות דירה כזו, לבין עלות דירה בת 3-3.5 חדרים לה יזדקק לצורך מגורים עם מטפל.

על-פי חוות הדעת של מר פטל, הוערכה עלות דירה בת 2.5-2 חדרים באזור דרום נתניה בסכום ממוצע של \$ 95,000; ואילו דירה בת 3 חדרים הוערכה על ידו, בממוצע, בסכום של \$ 145,000. מכאן, שההפרש הינו \$ 50,000, שהם 190,000 ₪. לסכום זה יש להוסיף תוספת בסך של 23,000 ₪ בגין עלות התאמת הדירה לצרכי התובע 1 וכן תוספת בסך של כ-100 ₪ לחודש (באומדנא) בגין ההפרש בתשלומי הארנונה וועד הבית בין הדירות.

לאור האמור לעיל יחושב הפיצוי כדלקמן:

$$190,000 \text{ ₪} + 23,000 \text{ ₪} + 24,724 \text{ ₪} \text{ (תוספת מסים וועד בית לתוחלת חייו)} = 237,724 \text{ ₪}.$$

סכום הפיצוי הנ"ל לא ישולם בשלב זה לידי התובעים, אלא יופקד בקרן על שם התובע 1, עד להכרעת בית המשפט, בעת הגעתו לגיל 21, בשאלה האם ישהה התובע 1 במוסד או בבית.

הוצאות ניידות

לטענת התובעים, יש לפסוק לתובעים פיצוי בראש נזק זה בהתאם לעלות רכישה ואחזקה של רכב מסחרי מסוג "ואן", אליו יוכל התובע 1 להיכנס עם כסא הגלגלים. לעמדתם אין מקום לדון כלל בחלופה של רכב קטן עם מנגנון על הגג לקיפול כסא הגלגלים, שכן רכב כזה מתאים לנכה הנוהג בעצמו, ואילו במקרה דנן ההנחה היא שהתובע 1 לא ינהג ברכב בעצמו. הם מוסיפים וטוענים שכיום הוריו של התובע 1 מרימים אותו ומכניסים אותו לרכב, אולם כשיגדל לא תהיה אפשרות אחרת מלבד הכנסתו לרכב כשהוא יושב על כסא הגלגלים.

התובעים הגישו חוות דעת מטעמם, מיום 19.10.04, שניתנה על-ידי הכלכלן מר משה קצין (ת/4). לקביעתו, העלות של אחזקת מכונית מסחרית מסוג פורד טרנזיט הינה 2,711 ₪ לחודש, בגין נסיעות בהיקף של 1,000 ק"מ בחודש, ותוספת בסך 663 ₪ (במעוגל) לחודש בגין אביזרים לרכב.

התובעים עותרים לפיצוי לעבר לפי סכום גלובאלי של 4,000 ₪ לחודש; ולפיצוי לעתיד, לתוחלת חייו של התובע 1, לפי היקף נסיעות של 2,000 ק"מ בחודש וסה"כ עלות חודשית של 6,055 ₪.

הנתבעים הגישו חוות דעת מטעמם, שניתנה ביום 26.3.08 על-ידי שמאי הרכב מר אפרים מוהר (נ/2). לטענתם, לא הוכח שהתובע 1 אכן ייסע 1,000 ק"מ בחודש, שכן הוא יכול לקבל את הטיפולים הרפואיים במסגרת קופת חולים הקרובה למקום מגוריו. בנוסף לטענתם, עד גיל 21 מקבל התובע 1 את כל הטיפולים הדרושים לו במסגרת הלימודית, וגם את הנסיעות לבית הספר וחזרה הוא עושה בהסעה. לכן אין סיבה שיידרשו לתובעים הוצאות נסיעה מוגברות.

הנתבעים מוסיפים וטוענים שבעתיד, אפילו אם ההנחה היא שהתובע 1 יתגורר בביתו עם מטפל זר, לא הוכח שהוא יזדקק לנסיעות בהיקף של 1,000 ק"מ בחודש.

בנוסף הם עותרים לניכוי ההוצאות שהיו נגרמות ממילא לתובע 1 בעתיד שכן סביר להניח שהיה רוכש רכב כלשהו; ויש לנכות גם שיעור מסוים מעלות השימוש שעושה המשפחה ברכב.

לבסוף טוענים הנתבעים כי התובע 1 אינו זקוק לרכב גדול, ויכול להסתפק ברכב קטן, המותאם לצרכיו.

בהתאם לכך ערכו הנתבעים חישוב המבוסס על עלות חודשית של אחזקת רכב פרטי בנפח של 1,300 סמ"ק (1,120 ₪ לחודש לפי חוות הדעת של מר קצין), בניכוי 20% בגין היקף נסיעות של 500 ק"מ במקום 1,000 ק"מ בחודש, ובניכוי 10% נוספים בגין ההוצאות שהיו נגרמות לתובע 1 גם אילולא התאונה ובגין שווי השימוש של המשפחה, וסה"כ 717 ₪ לחודש עד גיל 21, ו- 806 ₪ לחודש מגיל 21. לחילופין הציעו הנתבעים חישוב פיצוי לפי עלות אחזקה חודשית של רכב מסוג "וואן" בסך 1,642 ₪, ולאחר הניכויים: 1,050 ₪ לחודש עד גיל 21, ו- 1,182 ₪ לחודש מגיל 21 ואילך.

פרופ' להט קבע בחוות דעתו (ת/1):

"יהיה צורך ברכב מסוג שיאפשר הכנסה נוחה של אדיר לתוכו, ותא מטען מספק לאחסון של כסא גלגלים שלו".

בחקירתו בבית המשפט העיד פרופ' להט שנדרש רכב שיאפשר כניסה נוחה של הילד הנכה כי קשה להעביר אותו, במיוחד ככל שהוא גדל ונעשה כבד יותר; וצריך גם מקום אחסון לכסא הגלגלים. לעדותו, בדרך כלל מדובר על מכוניות מסוג ואן (פרוטוקול הדיון מיום 5.3.09 בעמ' 21 שורות 16-23).

בהתחשב במהות הפגיעה של התובע 1 שאינו עצמאי בתנועותיו, ובכך שלא יהא זה סביר להטיל על הוריו את הנטל להרים אותו, להכניסו ולהוציאו מהרכב, אני קובעת שהוא זכאי לפיצוי לפי עלות רכב מסוג "וואן" ולא רכב פרטי.

אשר לעלות רכישת רכב והחלפתו, קבע המומחה מטעם התובעים, עלות בסך של 144,535 ₪ לרכב מסוג "וואן" פורד טרנזיט והחלפתו כל חמש שנים; ואילו המומחה מטעם הנתבעים קבע עלות רכישת רכב מסוג "וואן" פיאת דובלו בסך של 73,927 ₪, אשר יוחלף כל חמש שנים.

אשר להיקף הנסיעות בחודש – שני המומחים העריכו את היקף הנסיעה החודשי ב-1,000 ק"מ ולא שוכנעתי בצורך להכפיל את היקף הנסיעות, כטענת התובעים, וגם לא להפחית בחצי, כטענת הנתבעים. על כן ייערך החישוב לפי היקף נסיעות חודשי של 1,000 ק"מ.

לגבי עלות האחזקה החודשית, המומחה מטעם הנתבעים מר מוהר העריך את העלויות של "וואן" מסוג פיאת דובלו בעלות אחזקה חודשית של 1,642 ₪; ואילו המומחה מטעם התובעים, מר קצין העריך את עלות האחזקה של "וואן" מסוג פורד טרנזיט בסך של 2,711 ₪ לחודש + 663 ₪ בגין אביזרים לרכב, סה"כ 3,374 ₪.

לאור הפער בין הערכות הצדדים אני מוצאת לנכון לקבוע, כאומדנא, עלות אחזקה חודשית ממוצעת כוללת בסך של 2,500 ₪ לחודש.

מסכום זה יופחת שיעור של 10% בהתחשב בכך שהרכב משמש גם את בני המשפחה של התובע 1. כמו כן, לגבי התקופה שמגיל 21 ואילך יופחת שיעור של 10% נוספים בהתחשב בכך שגם אלמלא התאונה היו לתובע 1 הוצאות ניידות בשלב זה של חייו.

לפיכך יחושב הפיצוי כדלקמן:

לעבר (מיום התאונה ועד מועד מתן פסק הדין):

$$2,250 \text{ ₪} \times 79 \text{ חודשים} = 177,750 \text{ ₪}, \text{ ובתוספת ריבית מאמצע התקופה} - 196,251 \text{ ₪}.$$

לעתיד (ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21):

$$2,250 \text{ ₪} \times 80.7050758 \text{ (מקדם היוון)} = 181,586 \text{ ₪}.$$

לעתיד (מגיל 21 ועד תום תוחלת החיים - גיל 70):

$$2,025 \text{ ₪} \times 308.6305893 \text{ (מקדם היוון)} \times 0.8010754 \text{ (היוון כפול)} = 500,654 \text{ ₪}.$$

יצוין כי התובעים לא עתרו בסיכומיהם לפיצוי בגין עלות רכישת הרכב, אולם רכיב נזק זה צוין בכתב התביעה ועל כן יש להניח שמדובר בהשמטה שמקורה בטעות. לאור עדויות המומחים מר קצין ומר מוהר, אני מוצאת לנכון לפסוק לתובע 1 פיצוי לפי עלות רכישת רכב מסוג "וואן" פורד טרנזיט מאחר ולא שוכנעתי שהתובע 1 במצבו, יכול להסתפק ברכב הזול מסוג פיאט דובלו.

לפיכך יחושב הפיצוי שישולם לתובעים, כדלקמן:

עלות רכישה ראשונית בסך של 144,535 ₪, בשערך ממועד מתן חוות הדעת של מר קצין (19.10.04) ועד היום: 163,792 ₪. בניכוי 30% (לאור ההנחה לפיה התובע 1 היה רוכש רכב גם אלמלא התאונה (ע"א 3263/96 קופת חולים הכללית נ' שבודי, פ"ד נב(3) 817, 831 - 832), וסה"כ: 114,654 ₪.

כמו כן, סכום הפיצוי בסך 500,654 ₪ שנפסק לתובעים מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1, ישולם לידי התובעים ולא יופקד בקרן על שם התובע 1, עד לקבלת הכרעה סופית, עם הגיעו של התובע 1 לגיל 21. אבל ינוכה ממנו סכום בשיעור של 10% שכן יופקד בקרן, במידה ויוחלט בהגיע התובע לגיל 21, שחלק מהטיפולים ניתן במוסד, ולכן אינו מצריך שימוש ברכב למטרה זו. יש לציין כי במועד ההחלפה של הרכב יילקח בחשבון המחיר של "וואן" חדש בניכוי המחיר שיתקבל ממכירת ה"וואן" הישן.

הוצאות מוגברות בגין מיזוג אוויר

התובעים טוענים שיש לתובע 1 צורך במיזוג מוגבר, אשר אינו נגזר מצורך רפואי, אלא מהעובדה שהתובע 1 ייאלץ לשהות רוב שעות היממה בביתו.

התובעים עותרים לפיצוי בהסתמך על חוות הדעת של מר משה קצין (ת/5), לפי עלות חודשית של 195 ₪ למזגן קטן לחדר השינה ו-255 ₪ למזגן גדול לסלון; ובנוסף 450 ₪ עלות אחזקה חודשית עד לתום תוחלת חיי התובע 1. התובעים עותרים גם לפיצוי בסך 7,757 ₪ עלות רכישה והתקנה של המזגן הגדול; ו-5,803 ₪ עלות המזגן הקטן. סה"כ עותרים התובעים לפיצוי בראש נזק זה בסך 168,270 ₪.

הנתבעים טוענים שאין הצדקה רפואית לפסיקת פיצוי בגין עלויות מיזוג, וככל שיש לפסוק לתובע 1 פיצוי כלשהו יהא זה רק בעבור הוצאות עודפות בגין מיזוג בחדרו שלו, ורק למשך תקופת מגוריו בבית הוריו, שכן החל מגיל 21, לעמדתם, עליו לשהות במוסד. לפיכך מציעים הנתבעים לפצות את התובע בגין ההוצאות העודפות בשיעור של 30% מהעלות החודשית למזגן קטן שהוצגה על-ידי מר קצין בחוות דעתו (195 ₪) עד לגיל 21, ובמידה וייערך חישוב גם לאחר גיל 21, מוצע לערוך חישוב של ההוצאות העודפות בעבור שני מזגנים (450 ₪ x 30%).

סבורתני שיש בסיס לטענת התובעים בדבר קיומן של הוצאות מוגברות בגין מיזוג אוויר (קירור וחימום), הן בחדר השינה והן בסלון, לאור מצבו התפקודי של התובע 1. מכיוון שטיבן של הוצאות בגין מיזוג אוויר הוא כזה שממילא היה צורך בהוצאתן, יש לפסוק פיצוי רק בגין ההפרש בין ההוצאות שממילא היו התובעים מוציאים, לבין ההוצאות העודפות, ואני מקבלת את טענת הנתבעים לפיצוי בגין הוצאות עודפות בשיעור של 30% מהעלות שהוצגה בחוות הדעת של מר קצין, ולפיכך יחושב הפיצוי כדלקמן:

לעבר:

$195 + 255 = 450$ ₪ x 30% = 135 ₪ x 79 חודשים = 24,885 ₪ ובצירוף ריבית מאמצע התקופה 27,475 ₪.

לעתיד (עד גיל 21):

$450 \times 30\% = 135$ ₪ x 80.7050758 (מקדם היוון) = 25,422 ₪.

לעתיד (מגיל 21 ועד תום תוחלת החיים (גיל 70)):

315 ₪ x 308.6305893 (מקדם היוון) x 0.8010754 (היוון כפול) = 77,879 ₪. סכום זה לא ישולם בשלב זה לידי התובעים, אלא יופקד בקרן על שמו של התובע 1, עד להכרעת בית המשפט בשאלת שהותו בבית או במוסד, בהגיעו לגיל 21.

במידה וההכרעה תהיה שעל התובע 1 לעבור למוסד, יוחזרו כספים אלה לרבות פירותיהם, - לנתבעים.

בנוסף זכאים התובעים לפיצוי בגין רכישת מזון קטן לחדרו של התובע 1 בלבד, בסך 5,803 ₪ (כולל התקנה).

לפיכך, הפיצוי בראש הנזק של עלויות מיזוג אוויר, אשר ישולם לתובעים בשלב זה, מסתכם בסך של 58,700 ₪.

הוצאות מוגברות בגין כביסה וייבוש

לטענת התובעים, למרות שהתובע 1 אינו סובל מבעיה פיזיולוגית של אי שליטה על הסוגרים, בפועל הוא עושה פעמים רבות את צרכיו מבלי שהספיק להסב את תשומת לב הסובבים אותו לכך שהוא צריך לשירותים. התובע 3 העיד בתצהירו שלפעמים קורה שהתובע 1 עושה את צרכיו מבלי לומר כלל, ולפעמים הוא עושה את צרכיו עוד בדרך לשירותים (סע' 11 ל-ת/8).

לטענתם בעיה זו גורמת לכך שיש לכבס את מצעיו ובגדיו בתדירות גבוהה מאוד, מעבר למספר הכביסות אצל אדם רגיל, ויש צורך להפעיל גם מכונת ייבוש לאחר כל כביסה.

התובעים עותרים לפיצוי בסך 50 ₪ לחודש בגין עלות הפעלה שבועית אחת נוספת של מכונת כביסה ומכונת ייבוש, בהתבסס על חוות דעת של מר משה קצין (ת/6).

הנתבעים גורסים שאין הצדקה לפסוק פיצוי בעבור עלויות מוגברות של כביסה וייבוש, מאחר והתובע 1 שולט בצרכיו. לחילופין, הם עותרים לפסיקת פיצוי לפי חוות הדעת של מר גדעון האס (נ/4), אשר העריך את התוספת להוצאות כביסה וייבוש לאדם שאינו שולט על צרכיו ב-31 ₪ לחודש. הנתבעים מציעים שהפיצוי ייפסק לפי מחצית מהעלות הנ"ל, קרי 15 ₪ לחודש, מכיוון שהתובע 1 כן שולט על צרכיו.

לאור מצבו התפקודי של התובע 1, גרסתם של התובעים אמינה בעיניי ואני מוכנה לקבל את הטענה שמצבו מחייב שימוש מוגבר, במידה מסוימת, במכונת כביסה ובמכונת ייבוש, אם כי איני מקבלת את העלות שנקבעה בחוות הדעת של מר קצין המבוססת על צרכיו של נכה שאינו שולט על הסוגרים.

לפיכך יחושב הפיצוי, על דרך האומדנא, לפי עלות חודשית בסך 20 ₪, כדלקמן:

לעבר (ממועד התאונה ועד מתן פסק הדין):

20 ₪ x 79 חודשים = 1,580 ₪. ובצירוף ריבית מאמצע התקופה – 1,744 ₪.

לעתיד (ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21):

20 ₪ x 80.7050758 (מקדם היוון) = 1,614 ₪.

לעתיד (מגיל 21 ועד תום תוחלת החיים – גיל 70):

20 ₪ x 308.6305893 (מקדם היוון) x 0.8010754 (היוון כפול) = 4,945 ₪. הסכום הנ"ל לא ישולם בשלב זה לתובעים, אלא יופקד בקרן על שם התובע 1 עד להכרעת בית המשפט בשאלת שהותו בבית או במוסד, בהגיעו לגיל 21. במידה וההכרעה תהיה שעל התובע 1 לעבור למוסד, יוחזרו כספים אלה לרבות פירותיהם, - לנתבעים.

לפיכך, הפיצוי בראש הנזק של הוצאות מוגברות בגין כביסה וייבוש, אשר ישולם לתובעים בשלב זה, מסתכם בסך של 3,358 ₪.

הוצאות בגין אביזרי שיקום

פרופ' להט המליץ בתשובה לשאלות הבהרה שהפנו אליו התובעים, על האביזרים:

- כסא גלגלים
- כסא רחצה
- כרית ישיבה נגד פצעי לחץ
- מיטה חשמלית עם מזרון נגד פצעי לחץ
- מנוף חשמלי להעברות בעמידה

בעדותו בבית המשפט אישר פרופ' להט את הצורך גם בהליכון (פרוטוקול הדיון מיום 5.3.09 בעמ' 19 שורות 3-4).

להלן אפנה לבחון את העלויות שפורטו בחוות הדעת שהוגשו על-ידי הצדדים ביחס לכל אחד מאביזרים אלה:

כסא גלגלים

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צפריר צדוק (ת/3), לפי עלות ממוצעת של כסא גלגלים בעל מערכת הנעה בעזרת יד אחת, בסכום של 23,500 ₪, החלפתו כל שלוש שנים ועלות

תחזוקה שנתית משוערת של 8,000 ₪. יצוין שבעדותו תיקן מר צדוק את עלות התחזוקה השנתית, בין 8% ל-10% מעלות הכסא (קרי בין 1,880 ₪ ל-2,350 ₪).

לעמדת הנתבעים, אין לפסוק לתובעים פיצוי בגין רכישת כסא גלגלים בעל מערכת של הנעה ביד אחת, שכן הוכח כי התובע 1 לא יוכל לעשות שימוש במערכת כזו. לטענתם יש לפסוק פיצוי על-פי חוות הדעת של מר גדעון האס (נ/4), שהעריך את העלות הממוצעת של כסא גלגלים ב-4,913 ₪, והחלפתו כל חמש שנים. יצוין שמר האס עדכן את חוות דעתו והגיש חוות דעת משלימה (נ/5) בה עודכנה העלות של כסא גלגלים למחיר ממוצע של 5,000 ₪, החלפה כל חמש שנים, בעלות ממוצעת של 83.5 ₪ לחודש.

בחקירתו בבית המשפט העיד מר צדוק שהפער בין המחירים שצוינו בחוות דעתו לבין חווה"ד של מר האס נובע מהצורך להתאים את כסא הגלגלים לצרכי התובע 1, ולהכניס התאמות מדויקות, כגון מידה ותמיכה של פלג גוף עליון שלא תמיד מתאפשרות בכסאות הפשוטים (פרוטוקול הדיון מיום 8.3.09 בעמ' 7 שורות 16-23). הפרש נוסף נובע מהעובדה שמר צדוק העריך את העלות של כסא בעל הנעה בעזרת יד אחת, דבר שמייקר את עלות הכסא בכ-4,000 ₪ (עמ' 9 שורות 1-2). לעדותו של מר צדוק, משענת אורתופדית בהתאמה אישית עולה בין 3,000 ₪ ל-5,000 ₪ וזה גורם נוסף שהובא בחשבון בחוות דעתו (עמ' 10 שורות 14-15). בנוסף העיד מר צדוק, שאם לא יחול שיפור במצבו של התובע 1, שיאפשר לו להפעיל את הכסא באמצעות מערכת הנעה של יד אחת, אזי אין בה צורך (עמ' 18 שורות 22-23).

פרופ' להט העיד בחקירתו בבית המשפט שהתובע 1 יזדקק למישהו שיהיה איתו כל הזמן לצורך ההתניידות בכסא הגלגלים, והוא יוכל להניע ביד אחת בעצמו את הכסא רק למרחקים קצרים (פרוטוקול הדיון מיום 5.3.09 בעמ' 19 שורות 10-12, 19-20; עמ' 20 שורות 1-2).

על יסוד האמור לעיל אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות ממוצעת של כסא גלגלים בסך 15,000 ₪, כאשר סכום זה כולל את עלות אחזקתו של הכסא, אשר יוחלף מדי חמש שנים, עד תוחלת חייו התובע 1 (גיל 70), והפיצוי יחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $15,000/60 = 250$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 20,176 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של כסא גלגלים – 35,176 ₪.

מגיל 21 עד תום תוחלת החיים בגיל 70: $15,000/60 = 250$ ₪ $\times 308.6305893$ (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 61,809 ₪.

התובעים עותרים לפיצוי בגין רכישת כסא גלגלים חלופי, אולם איני מקבלת את טענתם זו, ונימוקי ההתנגדות של הנתבעים בהקשר זה מקובלים עלי, הן מכיוון שהמלצה כזו לא צוינה בחוות הדעת

של פרופ' להט ו/או בחקירתו; והן מכיוון שבמידה ויתעורר צורך זמני בכסא חלופי, יוכל התובע 1 לעשות שימוש בכסא הגלגלים הנוכחי שלו ככסא רזרבי.

כרית ישיבה למניעת פצעי לחץ

בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, עותרים התובעים לפיצוי לפי מחיר ממוצע של 2,510 ₪, החלפה כל שלוש שנים, ובנוסף עלות תחזוקה שנתית של 500 ₪.

הנתבעים טוענים שמאחר והתובע 1 עומד והולך בעזרת הליכון, ואינו עושה שימוש רב בכסא גלגלים, הרי שאין כל סיבה לשימוש בכרית ישיבה למניעת פצעי לחץ. לחילופין הם מפנים לחוות הדעת של מר האס, אשר העריך את עלות הכרית ב- 1,732 ₪ ואת אורך החיים שלה ב- שלוש שנים. לעמדת הנתבעים לא ברור מדוע נדרשות עלויות תחזוקה לכרית ישיבה מעין זו.

מר צדוק העיד בחקירתו בבית המשפט, שכל הנכים שיושבים קבוע על כסא גלגלים משתמשים בכרית נגד פצעי לחץ (פרוטוקול הדיון מיום 8.3.09 בעמ' 26 שורות 12-13). לעדותו, הכרית שצוינה על-ידי מר האס במחיר של 1,730 ₪ לא קיימת בארץ למעלה מעשר שנים.

לאור המלצת המומחה פרופ' להט בדבר הצורך הרפואי באביזר זה ומאחר והרושם שהתקבל הוא שהתובע 1 דווקא כן יעשה שימוש רב בכסא הגלגלים, אני מוצאת לנכון לפסוק לתובעים פיצוי בסכום של 2,000 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל שלוש שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70), וללא תחזוקה שנתית באשר לא שוכנעתי בצורך זה, כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $2,000/36 = 55.5$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 4,479 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של כרית ישיבה – 6,479 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70: 55.5 ₪ $\times 308.6305893$ (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 13,722 ₪.

מזרן למניעת פצעי לחץ

בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, עותרים התובעים לפיצוי לפי עלות ממוצעת של 7,860 ₪, החלפה כל שמונה שנים, ועלות תחזוקה שנתית ממוצעת בסך 1,350 ₪.

הנתבעים טוענים שנוכח השימוש בהליכון, אין צורך במזרן למניעת פצעי לחץ.

לחילופין מפנים הנתבעים לחוות הדעת של מר האס, אשר קבע עלות של 2,540 ₪ למזרן אותו יש להחליף כל שלוש שנים.

לאור המלצתו של פרופ' להט על רכישת מזרון נגד פצעי לחץ, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי בסכום של 5,200 ₪ כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל שלוש שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70), וללא תחזוקה שנתית באשר לא שוכנעתי בצורך זה, כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $5,200/36 = 144.4$ ₪ $\times$ 80.7050758 (מקדם היוון) = 11,654 ₪, ובתוספת עלות רכישת מזרון מיידית כיום – 16,854 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70: 144.4 ₪ $\times$ 308.6305893 (מקדם היוון) $\times$ 0.8010754 (היוון כפול) = 35,701 ₪.

כסא שירותים ורחצה

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, לפי עלות ממוצעת של 7,500 ₪, החלפה כל חמש שנים, ותחזוקה שנתית בסך 1,000 ₪.

הנתבעים טוענים שחוות הדעת של מר צדוק מתייחסת לעלות של כסא בעל הנעה עצמית, בעוד שהתובע 1 אינו יכול להניע את הכסא בעצמו, ואף פרופ' להט המליץ על כסא שירותים ללא הנעה עצמית.

הנתבעים מציעים פיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר האס, לפי עלות של 1,348 ₪, והחלפה כל חמש שנים.

מר צדוק העיד בחקירתו בבית המשפט שכסא ללא הנעה עצמית יעלה החל מ-2,000 ₪ (עמ' 28 שורות 2-3).

מאחר ופרופ' להט לא ציין שנדרש כסא רחצה בהנעה עצמית, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות של 4,500 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל חמש שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70). סכום זה כולל את עלות התחזוקה השנתית, ויחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $4,500/60 = 75$ ₪ $\times$ 80.7050758 (מקדם היוון) = 6,053 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של כסא רחצה ושירותים – 10,553 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70: 75 ₪ $\times$ 308.6305893 (מקדם היוון) $\times$ 0.8010754 (היוון כפול) = 18,543 ₪.

מנוף חשמלי

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, לפי עלות ממוצעת של 20,500 ₪, החלפה כל שמונה שנים ותחזוקה שנתית ממוצעת של 2,500 ₪.

הנתבעים מציעים פיצוי בהתבסס על חוות הדעת של מר האס, לפי עלות של 8,829 ₪ והחלפה כל עשר שנים.

לאור הפער בין שתי חוות הדעת, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות של 15,000 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל 9 שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70). סכום זה כולל את עלות התחזוקה השנתית, ויחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $15,000/108 = 138.8$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 11,202 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של מנוף – 26,202 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70: 138.8×308.6305893 (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 34,316 ₪.

כרית רחצה ושירותים

התובעים עותרים לפיצוי בסכום של 2,720 ₪ לפי חוות הדעת של מר צדוק, החלפה כל שנתיים ותחזוקה שנתית בסך 600 ₪.

הנתבעים גורסים שאין לפסוק פיצוי בגן רכישת אביזר זה, שלא הומלץ על-ידי פרופ' להט.

עמדת הנתבעים מקובלת עלי ואני דוחה את טענת התובעים לפיצוי בגין אביזר זה.

מכשיר העמדה

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, לפי עלות ממוצעת של 27,500 ₪, החלפה כל עשר שנים ותחזוקה שנתית בסך 2,500 ₪.

הנתבעים מפנים לפיצוי שנקבע בחוות הדעת של מר האס, לפי עלות של 6,000 ₪ והחלפה כל 12.5 שנים בממוצע.

לאור הפער בין שתי חוות הדעת, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות של 17,000 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל 11 שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70). סכום זה כולל את עלות התחזוקה השנתית, ויחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין עד גיל 21 : $17,000/132 = 128.8$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 10,395 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של מכשיר העמדה – 27,395 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70 : 128.8 ₪ $\times 308.6305893$ (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 31,844 ₪.

מיטה סיעודית

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק, לפי עלות של 13,500 ₪, החלפה כל שמונה שנים ותחזוקה שנתית בסך 2,000 ₪.

הנתבעים מפנים לחוות הדעת של מר האס אשר העריך את העלות בסכום של 3,956 ₪, והחלפה כל עשר שנים.

לאור הפער בין שתי חוות הדעת, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות של 17,500 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל 9 שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70). סכום זה כולל את עלות התחזוקה השנתית, ויחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21 : $17,500/108 = 162$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 13,074 ₪, ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של מיטה סיעודית – 30,574 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70 : 162 ₪ $\times 308.6305893$ (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 40,052 ₪.

הליכון

התובעים עותרים לפיצוי בהתאם לחוות הדעת של מר צדוק לפי עלות ממוצעת של 9,750 ₪, החלפה כל שמונה שנים ותחזוקה שנתית בסך 2,000 ₪.

הנתבעים גורסים שלא הוכח הצורך בהליכון חשמלי ולפיכך יש להסתפק בעלות שקבע מר האס בסך 475 ₪, והחלפה כל שמונה שנים.

לאור הפער בין שתי חוות הדעת, אני קובעת שהתובעים זכאים לפיצוי לפי עלות של 5,000 ₪ (במעוגל) כממוצע של שתי חוות הדעת, לפי החלפה כל 8 שנים, לתוחלת חיי התובע 1 (גיל 70). סכום זה כולל את עלות התחזוקה השנתית, ויחושב כדלקמן:

ממועד מתן פסק הדין ועד גיל 21: $5,000/96 = 52$ ₪ $\times 80.7050758$ (מקדם היוון) = 4,197 ₪ ובתוספת עלות רכישה מיידית כיום של הליכון – 9,197 ₪.

מגיל 21 ועד תום תוחלת חיי התובע 1 בגיל 70: 52×308.6305893 (מקדם היוון) $\times 0.8010754$ (היוון כפול) = 12,856 ₪.

הוצאות בגין רכישת מחשב והחלפתו

התובעים טוענים שבזמן שחרורו של התובע 1 מבית חולים לוינשטיין, הומלץ לו על רכישת מחשב ביתי עם חבילת תוכנות המותאמות ליכולותיו וריהוט נלווה המתאים למגבלותיו, במטרה לנסות ולשפר את יכולותיו המוטוריות והקוגניטיביות. לטענתם הוא צפוי לבלות שעות רבות מחייו בביתו, ולהשתמש במחשב הרבה יותר מאדם בריא, דבר שיגרום לבלאי מואץ למערכת כולה ולתדירות גבוהה של החלפת המחשב ואביזריו. הם עותרים לפיצוי בסכום גלובאלי של 30,000 ₪ ברכיב נזק זה.

הנתבעים גורסים שאין מקום לפסוק פיצוי בגין רכישת מחשב והחלפתו, הן משום שפרופ' להט לא התייחס לכך בחוות דעתו ולא נשאל על כך; והן משום שהפסיקה קבעה כי מחשב הפך להיות ציוד המצוי במרבית הבתים בישראל והתובע 1 ודאי היה רוכש לו עם הזמן מחשב, ואף מחליפו במהלך השנים מסכומי השתכרותו.

מקובלת עלי טענת הנתבעים לפיה סביר להניח שהתובע 1 היה רוכש לעצמו מחשב ועושה בו שימוש גם אלמלא התאונה, שכן מדובר בציוד המצוי בימינו במרבית הבתים בישראל. עם זאת, לאור מהות הפגיעה שלו, לא יאה זה מופרך להניח שהתובע 1 יעשה שימוש מוגבר במחשב אשר עשוי להוות עבורו מקור להעשרת עולמו, מפלט מסבלו וממגבלותיו הפיזיות, ואמצעי תקשורת עם העולם החיצון, במשך השעות הרבות בהן הוא מבלה בביתו.

אשר על כן אני מוצאת לנכון לפסוק לתובעים פיצוי ברכיב נזק זה בסכום גלובאלי של 20,000 ₪, לעבר ולעתיד, על דרך האומדנא. הסכום נכון למועד מתן פסק הדין וישא ריבית והצמדה כדין עד לתשלום בפועל.

טיפול שיניים

הנתבעים טוענים שטיפולי השיניים עליהם המליץ פרופ' להט (בדיקה תקופתית פעם בשנה במרפאת שיניים לילדים עם נכויות ומוגבלויות) אינם כלולים בסל הבריאות; ואין ספק שהתובע 1 יזדקק לטיפולי שיניים מרובים, הרבה מעבר לצרכיו של אדם בריא. הם עותרים לפיצוי בעבור טיפולי שיניים לעתיד, בסכום גלובאלי של 200,000 ₪ לכל משך חיי התובע 1.

הנתבעים גורסים שפרופ' להט התייחס לצורך בבדיקה תקופתית במהלך תקופת היותו של התובע 1 ילד, היינו עד הגעתו לגיל 18, ואין מניעה שלאחר גיל 18 יטופל התובע 1 במרפאת שיניים "רגילה". כמו כן לעמדתם, לא הוכח כי במהלך השנים שמאז התאונה ועד היום נזקק התובע 1 לטיפולי שיניים מיוחדים, וברור שהתובע 1, ככל האנשים הבוגרים, היה נזקק לטיפולי שיניים גם אלמלא התאונה.

פרופ' להט קבע בחוות דעתו בסעיף הערכת הצרכים הרפואיים של התובע 1, כדלקמן:

"בדיקה תקופתית פעם בשנה במרפאת שיניים לילדים עם נכויות ומוגבלויות וטיפולים בהתאם לצורך באותה מרפאה".

הנתבעים עותרים לפיצוי לעתיד ברכיב נזק זה, אולם לא הוכח מבחינה רפואית שהתובע 1 יזדקק באופן מיוחד, כתוצאה מהתאונה, לטיפולי שיניים ברמה מוגברת בהשוואה לטיפולים להם היה נזקק אלמלא התאונה, וטעמי הנתבעים מקובלים עלי בהקשר זה. על כן אני דוחה את טענת התובעים לפיצוי בגין טיפולי שיניים לעתיד.

הוצאות אפוטרופסות

הנתבעים טוענים שכאשר יגיע התובע 1 לגיל 18, יאלצו הוריו, התובעים 2 ו-3, להתמנות כאפוטרופסים על גופו ועל רכושו, עד יומם האחרון. לעמדתם האפוטרופסות כרוכה בעבודה רבה, בניהול כספי התובע 1 בחשבון בנק נפרד, במילוי דוחות שנתיים ומשלוחם לאפוטרופוס הכללי ובדאגה לכל ענייני הכספיים של התובע 1. הם עותרים לפיצוי בסך 869 ₪ לחודש (משוער), מגיל 18 ועד תום תוחלת חיי התובע 1, בהתבסס על [תקנות הכשרות המשפטית והאפוטרופסות](#) (כללים בדבר קביעת שכר לאפוטרופסים), התשמ"ט – 1988.

הנתבעים טוענים שאין לפסוק פיצוי בראש נזק זה, וישנם פסקי דין מעטים בהם נפסק שכר כזה ורק במקרים בהם התמנה כאפוטרופוס אדם חיצוני וזר, שאינו בן משפחה של הנפגע, ובדרך כלל עו"ד, המתמנה להיות אפוטרופוס לאדם ערירי שאין לו קרובי משפחה.

כך כתב לעניין זה השופט א' ריבלין בספרו **תאונת הדרכים – סדרי דין וחישוב הפיצויים**, מהדורה שלישית בעמ' 888:

"במקרים המתאימים יש הצדקה לפצות את הנפגע גם בשל הצורך להעסיק אדם שידאג לענייני הכספים שלו וליתר ענייניו. לעתים ניתן לחסוך הוצאה מיוחדת זו אם מפקידים בידי מי שמועסק כמטפל או כמשגיח (לרבות בן משפחה) את הטיפול גם בעניינים אלה ובדרך זו לחסוך את הצורך בתשלום נפרד ל'אפוטרופוס' או 'מנהל כספים' נפרד. במסגרת החובה להקטין את הנזק על הנפגע לבחור בהטלת המטלה של הסדר העניינים הכספיים על מי שמועסק בטיפול בעניינים אחרים, כאשר הדבר אפשרי".

ובהמשך נכתב (בעמ' 912):

"מקרה אופייני הוא כאשר הנכה מפוצה בגין הטיפול שהוא זוכה לו מבני משפחתו הגרים עמו. כאשר אלה, כחלק מהטיפול בו דואגים גם לענייני הכספיים, אין, בדרך כלל, הצדקה לפצותו בגין פריט נזק נפרד של העסקת אפוטרופוס".

בענייננו, ברור כי הפיצוי שניתן לתובעים בגין הטיפול וההשגחה על התובע 1, באמצעות מטפל עובד זר, אינו יכול לכלול גם את הטיפול בעניינים כספיים ואחרים של התובע 1.

בנסיבות אלה, אני סבורה שיש לקבל את הטענה למתן פיצוי בגין טרחתם של התובעים 2 ו-3 כאפוטרופוסים, ואינני סבורה שעליהם למלא תפקיד זה בלא לקבל על כך כל תמורה.

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, תשכ"ב-1962, קובע סכום מירבי של כ-1,000 ₪ לחודש, נכון להיום, כשכרו של אפוטרופוס. כיוון שאין מדובר באפוטרופוסות מורכבת או מסובכת, אני מוצאת לנכון לפסוק לתובעים פיצוי ברכיב נזק זה, היינו בגין הצורך העתידי (מגיל 18) לפקח ולדאוג לענייני הרכושיים והמשפטיים של התובע 1 במשך ימי חייו, בסך של 150 ₪ לחודש החל מגיל 18 ועד גיל 70 (תוחלת חייו), כדלקמן:

$$150 \text{ ₪} \times 316.5712331 \text{ (מקדם היוון)} \times 0.8753567 \text{ (היוון כפול)} = \underline{41,567} \text{ ₪.}$$

הוצאות רפואיות נוספות

התובעים עותרים לפיצוי בגין הוצאות עבור טיפולים רפואיים ושיקומיים מעבר לאמור לעיל, לרבות טיפולים שאינם בסל הבריאות, וכן עבור תרופות והוצאות נלוות, בסכום גלובאלי לעבר ולעתיד, של 500,000 ₪.

הנתבעים גורסים שכל ההוצאות הרפואיות נלקחו בחשבון בעת מתן הפיצוי בראש נזק "הוצאות רפואיות" ואין מקום לפסוק פיצוי בגין הוצאות נוספות.

הצדק עם הנתבעים בעניין זה ואשר על כן אני דוחה את טענת התובעים לפיצוי נוסף ברכיב הנזק של הוצאות רפואיות.

כאב וסבל

התובעים עותרים לפיצוי בגובה הסכום המקסימאלי, בצירוף ריבית כחוק מיום התאונה, ובסה"כ 202,407 ₪.

הנתבעים טוענים שביום 3.1.06 שולם לתובעים תשלום על חשבון נזק שאינו ממון, סכום בסך 145,762 ₪, על-פי שוויו של ראש נזק זה באותו מועד, ואין מקום לערוך חישוב נוסף על-פי שוויו כיום, שכן הפיצוי בראש נזק זה סולק זה מכבר (למרות שהתשלום מופיע במסגרת התשלומים התכופים).

התובעים לא התייחסו לתשלום בסך 145,762 ₪ שכבר שולם לגרסת הנתבעים בגין רכיב הנזק של כאב וסבל.

לפיכך אני דוחה את התביעה בראש פרק זה.

ה. ניכויים

תשלומים תכופים

הנתבעים צירפו לסיכומיהם פירוט של התשלומים התכופים ששולמו לתובעים נכון ליום 13.12.09, בצירוף הפרשי הצמדה בלבד (נספח א') והם עותרים לניכוי הסכומים הללו בצירוף הפרשי ריבית ממועד התשלום ועד מועד מתן פסק הדין.

הנתבעים עותרים לאפשר להם, עם מתן פסק הדין, להגיש רשימה מעודכנת של סך התשלומים התכופים ששולמו לתובעים נכון למועד מתן פסק הדין.

הלכה פסוקה היא כי יש להוסיף ריבית והצמדה על תשלומים ששולמו לתובעים בעבר – תשלומים תכופים ותגמולי המוסד לביטוח לאומי [ר' ע"א 10701/05 פטרומילו נ' קרנית קרן לפיצוי נפגעי תאונות דרכים (פורסם בנבו, 16.7.07); ע"א 7297/06 דולב חברה לביטוח בע"מ נ' כעביה ואח' (פורסם בנבו, 20.7.09)].

לפיכך אני קובעת שהתשלומים התכופים ששולמו לתובעים בהתאם לחישוב המעודכן נכון למועד מתן פסק הדין, ינוכו מסכום הפיצוי בצירוף ריבית והצמדה כחוק.

תגמולי המל"ל

הנתבעים צירפו לסיכומיהם (נספחים ב'1-ב'3) חוות דעת אקטואריות בגין תגמולי המל"ל אותן קיבל ויקבל התובע 1 בגין קצבת ילד נכה וניידות (עד גיל 18), וקצבת נכות כללית, קצבת שירותים מיוחדים וקצבת ניידות מגיל 18.

בהתאם להחלטתי מיום 21.3.10, ינוכו תגמולי המל"ל על-פי חוות הדעת האקטואריות המעודכנות שהוגשו על-ידי הנתבעים, ובתוספת ריבית והצמדה כחוק.

1. סוף דבר

לאור כל האמור לעיל, אני מחייבת את הנתבעים, ביחד ולחוד, לשלם לתובעים פיצוי כמפורט בראש פרק ד' לפסק הדין לעיל.

סכומי הפיצוי שנפסקו לתובעים עד הגיעו של התובע לגיל 21 ישולמו להם על ידי הנתבעים ללא דיחוי; ואילו הסכומים שנפסקו מגיל 21 יופקדו בקרן סגורה על שם התובע 1, אחרי ייעוץ עם שני בנקים לפחות, ובהגיעו לגיל 21, יפנו הצדדים לבית המשפט על מנת לקבוע היכן ישהה התובע 1 בבית או במוסד, ובהתאם לכך יוחלט אם עליו להחזיר כספים לנתבעת (על פירותיהם), אם לאו.

מסכום הפיצוי שישולם עם מתן פסק הדין יופחתו תגמולי המל"ל על-פי הקביעות בסעיף ה' לעיל לפסק הדין.

כמו כן ישאו הנתבעים, ביחד ולחוד, בשכ"ט עו"ד התובעים בשיעור של 13% מסכום הפיצוי הכולל לאחר הפחתת תגמולי המל"ל, בתוספת מע"מ.

מתוך הסכום שיוותר ינוכו התשלומים התכופים אותם קיבלו התובעים, על-פי הקביעות בסעיף ה' לעיל לפסק הדין, והשאר ישולם להם בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כדין מיום מתן פסק הדין ועד לתשלום בפועל.

הנתבעים ישאו, ביחד ולחוד, גם בהוצאות המשפט של התובעים, אותן ישום הרשם.

בנוסף ישלמו הנתבעים לאוצר המדינה הוצאות בסך של 3,000 ₪ בגין חריגה של 7 עמודים ממגבלת העמודים שנקבעה לסיכומי הצדדים, והארכת הדיון כתוצאה מכך, שלא לצורך.

ניתן היום 11.4.2010, בהיעדר.

המזכירות תמציא עותק פסק דין זה לב"כ הצדדים בהמצאה כדין.

ד"ר דרורה לפל / 54678313

**ד"ר דרורה פלפל, שופטת
סגנית נשיא**

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)